

DZIENNIK URZĘDOWY

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poleskiego

Wydawany z funduszków Nauczycielstwa Okręgu.

Brześć n/B.

dnia 15. lutego 1929 r.

T R E Ś Ć :

Poz.		Strona
CZĘŚĆ URZĘDOWA		
9	Treść rozporządzeń Ministerstwa W. R. i O. P., ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Nr. 2 209 z dnia 30 stycznia 1929 r.	55
10	Okólnik Ministra W. R. i O. P. w sprawie zmian w materiale nauczania w 7-klasowych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w drugim półroczu roku szkolnego 1928 29	55
11	Rozporządzenie Ministerstwa W R. i O. P. z dnia 13.XII 1928 r. w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej tymczasowych nauczycieli szkół, podległych Ministrowi W. R. i O. P.	66
12	Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 12 stycznia 1929 r. w sprawie terminu składania podań o dopuszczenie do egzaminu praktycznego nauczycieli szkół powsz.	68
13	Okólnik Ministerstwa W R. i O. P. z dnia 16 stycznia 1929 r. w sprawie opłat za praktyczne egzaminy naucz.	69
14	Zarządzenie Kuratorjum Okr. Poleskiego w sprawie egzaminów nauczycielskich	72
15	Rozporządzenie Ministerstwa Robót Publicznych z dnia 19.XII 1928 r. w sprawie opłaty podatków za mieszkania służbowe	75
16	Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 31.XII 1928 r. w sprawie zwolnienia od opłat szkolnych dzieci inwalidów wojennych	74

Poz.		Strona
17	Wyjaśnienie Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 23 stycznia 1929 r. w sprawie wynagrodzenia nauczycieli kontraktowych i nieetatowych	75
18	Wyjaśnienie Kuratorjum Okr. Poleskiego w sprawie interpretacji przepisów art. 145 i 146 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli	76
19	Instrukcja Ministra W. R. i O. P. z dnia 26.I-1929 roku w sprawie powiększenia liczby godzin wychowania fizycznego w szkole	78
20	Rozporządzenie Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 11 grudnia 1928 r. w sprawie przesunięcia terminu wcielenia do szeregów	80
21	Okólnik Ministra W. R. i O. P. z dnia 5.I-1929 r. w sprawie kursu narciarskiego dla nauczycielek w Zakopanem	85
22	Okólnik Kuratorjum Okr. Poleskiego w sprawie ubezpieczeń uczniów w Towarzystwie „Vesta“ w Poznaniu	86
23	Okólnik Kuratorjum Okr. Poleskiego w sprawie wydawnictwa „Ziemia“	87
24	Okólnik Kuratorjum Okr. Poleskiego w sprawie kursu metodyki badań etnograficznych w Pińsku	88
25	Okólnik Kuratorjum w sprawie uruchomienia Okręgowej Wypożyczalni Przechroczny.	89
26	Komunikat w sprawie państwowych wyższych kursów nauczycielskich	90
27	Instrukcja w sprawie wycieczek szkolnych na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu	91
28	Ogłoszenie	97
29	Bibliografja	97

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA:

poświęcona pracy nauczycielstwa w szkole i po za szkołą:

I.	Zagadnienia pedagogiczne.	98
II.	Lekcje	106
III.	Różne	113

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

9.

W Dzienniku Urzędowym Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 2/209 z dnia 30 stycznia 1929 r. ogłoszone zostały następujące rozporządzenia Ministerstwa:

1. Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. w sprawie dozwolenia do użytku w szkołach wydawnictw (poz. 12).

2. Okólnik Ministra W. R. i O. P. w sprawie kwalifikacyj zdrowotnych uczniów seminarjów nauczycielskich (poz. 13).

3. Okólnik Ministra W. R. i O. P. w sprawie podań organizacyj społecznych i samorządowych o zapomogi na prowadzenie akcji społeczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej (poz. 14).

4. Okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie stosowania art. 25 ustawy emerytalnej (poz. 16).

5. Okólnik Ministra W. R. i O. P. do Dyrekcyj szkół wszelkiego typu w sprawie zaopatrzenia się w „Księgę sprawozdań rocznych ze stanu wychowania fizycznego“ (poz. 18).

10.

O K Ó L N I K

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych, Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, Liceum Krzemienieckiego oraz Dyrekcyj, Kierownictw i Nauczycielstwa szkół powszechnych i szkół średnich ogólnokształcących w sprawie zmian w materiale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w drugim półroczu roku szkolnego 1928/29.

Zgodnie z zapowiedzią zawartą w § 6 zarządzenia z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. 235/29, wydaję dołączoną do niniejszego okólnika instrukcję, określającą zmniejszenie materiału nauczania w wymienionych szkołach w drugim

półroczu bieżącego roku szkolnego. W czasie właściwym będą również ogłoszone wskazania, dotyczące roku szkolnego 1929/30.

Obecne zmiany w programach zostały określone w sposób możliwie wyrazny i stanowczy, z istoty rzeczy jednak użyte sformułowania pozostawiają nieraz dużo pola inicjatywie i zaradności nauczyciela. Wobec tego w określonych przez instrukcję granicach nauczycielstwo winno wykazać—co z naciskiem podkreślam—usiłną i skuteczną dbałość o to, aby zmniejszenie liczby godzin nauczania było istotną ulgą dla młodzieży.

Przypominam, że źródłem przeciążenia młodzieży bywa najczęściej bądź nieodróżnianie przez nauczycieli obowiązujących programów właściwych od t. zw. przykładów rozwinięcia programów, któreto przykłady podają zazwyczaj ilość materiału naukowego, możliwą do wyczerpania tylko w najlepszych warunkach, bądź też złe rozumienie wskazówek metodycznych i przeciążenie młodzieży uciążliwymi pracami (zwłaszcza domowymi) o bardzo nieraz małej wartości kształcącej.

Warszawa, dnia 23 stycznia 1929 r. (Nr. II. 2255/29.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego

(—) Świtalski.

Załącznik do okólnika Nr. II. 2255/29.

INSTRUKCJA

dotycząca zmian w materiale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w drugim półroczu r. s. 1928/29.

I. Siedmioklasowa szkoła powszechna i gimnazjum niższe.

A. Siedmioklasowa szkoła powszechna.

1. Język polski.

Oddziały II, III i IV. Przeznaczenie w każdym z tych oddziałów jednej godziny na naukę pisma nie stwarza dla nauczyciela nowego zadania, lecz jest tylko bardziej

szczególom i wyraźnem uregulowaniem sprawy wyrobienia, rozwijania i utrwalania należytej techniki pisania. Można przytem, a nawet lepiej, zamiast jednej godziny tygodniowo poświęcać na ten cel dwa razy po pół godziny szkolnej. Wyodrębnienie pewnej części czasu na ćwiczenia kaligraficzne nie zwalnia bynajmniej nauczycieli od obowiązku roztaczania również po za tym czasem baczej kontroli nad czytelnością i estetyką pisma uczniów.

Zwiększenie ogólnej liczby godzin w oddziale IV nie może pociągać za sobą w żadnym razie powiększenia ilości ani też podniesienia stopnia trudności materiału gramatycznego, należy natomiast wzmocnić pracę nad ćwiczeniami ortograficznymi.

2. Nauka o Polsce współczesnej w oddziale VII.

Jeżeli, część geograficzno-gospodarcza programu szczegółowego (działy I i II) nie została ukończona, nauczyciel winien znacznie skrócić to, co ma jeszcze do opracowania, uwzględniając tylko rzeczy najistotniejsze.

Opracowanie działu II dostosować należy do zmniejszenia liczby godzin w sposób następujący:

W szkole wiejskiej omówić należy szczegółowiej tylko gminę wiejską, w szkole miejskiej—tylko miejską.

Z ustępu, dotyczącego samorządu powiatowego, skreślić należy: „Przedsiębiorstwa samorządowe, podnoszące dobrobyt i kulturę powiatu. Przykłady i wzory urzędzeń najlepszych“, jako punkty osobne, poprzestać jedynie na takich wzmiankach z tego zakresu, które okażą się niezbędnymi do skonkretyzowania punktu: „Zakres spraw, należących do samorządu powiatowego“.

Dalej ulega skreśleniu punkt: „Zadanie samorządu i rola każdego obywatela“, jako wyodrębnione zagadnienie ogólne, gdyż wystarczy omówienie tej sprawy przy zapoznawaniu się z każdym z poznawanych rodzajów samorządu z osobna.

Z ustępu, zaczynającego się od słów: „Jedność wewnętrzna państwa“, opuścić należy: „Urzędy. Sieć administracyjna“. Wystarczy krótka wzmianka o roli wojewodów i starostów, związana z odwołaniem się do poznanego już poprzednio podziału administracyjnego kraju.

Przy omawianiu działalności sądów nie można się wdawać w szczegóły, np. bliższe określenie roli różnych instancji i t. p.

Rozpatrzenie organizacji szkolnictwa winno mieć cel ściśle praktyczny: poinformowanie młodzieży o możliwych drogach dalszego kształcenia się.

Skreślić należy ustęp:

„Troska państwa o wyżywienie obywateli. Działalność gospodarcza państwa“.

Sprawie opieki Państwa nad obywatelami polskimi zagranicą poświęcić należy jedynie krótką wzmiankę o znaczeniu praktycznym.

Co się tyczy zrzeszeń społecznych wystarczą wiadomości o ważniejszych zrzeszeniach działających na najbliższym obszarze, i użytkowanie tych przykładów do uświadomienia wagi samodzielnej twórczości społecznej, nie należy zaś dążyć do żadnej wyczerpującej i szczegółowej klasyfikacji oraz przeglądu możliwych spółek i stowarzyszeń. Wobec tego obecna redakcja odpowiedniego ustępu programu przestaje obowiązywać.

Wreszcie opuścić należy w omawianem półroczu szkolnym sześć ustępów końcowych programu (od słów „Bogactwo mowy polskiej“).

3. Nauka o przyrodzie.

Oddział IV. Należy pominąć punkty 18, 26 i 28 programu szczegółowego.

Wskazane poniżej punkty programu ulegną skróceniu i otrzymują brzmienie następujące:

20. Rośliny wiosenne: ziółc, pierwiosnek, zawilec, saskanka, jaskier, rzeżucha; podobieństwo i różnice ich kwiatów.
21. Ssaki i ptaki wodne: wydra, zimorodek, czajka, dzika kaczka (ryby się opuszcza, gdyż są one opracowywane w kursie III oddziału, w p.p. 38 i 39).
25. Ślimak winniczek, hodowle i obserwacje mięczaków wodnych.
30. Kilka pospolitych roślin polnych i łąkowych np. tasznik, jaskólcze ziele, powój, pięciornik, dzwonki.
21. Zaznajomienie się z pospolitymi owadami, np. pszczołą, mrówką, muchą, grabarzem, pasikonikiem, jakimś motylem, np. bielinkiem — bez kolejnego układania w rzędy.

Zaniechać należy porządkowania zbiorów według grup

systematycznych, jak należało czynić dotychczas zgodnie z p.p. 20, 31 i 33 w ich dawnej redakcji.

Oddział VI. Należy pominąć działy IV i V programu ogólnego (magnetyzm i elektryczność).

4. Roboty ręczne.

Wobec zmniejszenia się do połowy liczby godzin w oddziale V zmniejszy się z konieczności liczba wykonanych robót i obniży się stopień ich trudności, osiągany z końcem roku szkolnego.

B. Gimnazjum niższe.

1. Język nowożytny obcy.

Klasa I. Należy przerobić mniej więcej połowę materiału, przeznaczonego dotychczas według programu względnie podręcznika na klasę II. W szczególności w zakresie materiału gramatycznego należy kierować się tem, aby ograniczyć naukę form czasownikowych do czasu teraźniejszego (trybu oznajmującego i bezokolicznika).

Klasa III. Pominąć wypadnie z podręcznika ustępy mniej ważne według uznania nauczyciela.

2. Historia.

W klasie I należy przejść z odpowiedniami pominięciami i skrótami w porównaniu z dotychczasowym sposobem wypełniania wskazanych ram programowych szereg obrazów dziejowych do Zygmunta III (wyłącznie). Aby to skutecznie przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia programu, należy usunąć z dotychczasowego kursu klasy pierwszej punkty: 26, 28, 29, 31, 33, z kursu klasy drugiej punkty: 3, 4, 7, 8, 11, 13, 16, połączyć w jedną lekcję w kursie klasy I punkty 34 i 35.

Kurs klasy II należy zakończyć kongresem wiedeńskim. Aby umożliwić to przyspieszenie, należy przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia usunąć z kursu klasy II punkty: 25, 28, 30, 32, 33, 35, 37, 39, 44, z kursu klasy III punkty: 1, 4, 5, 10, 12; nadto połączyć w kursie klasy II p.p.: 40 z 41, 45 z 46, w kursie klasy III: 8 z 9.

W klasie III należy skończyć kurs mimo obniżenia się liczby godzin w drugim półroczu do jednej tygodniowo;

w tym celu przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia należy usunąć punkty: 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 47, połączyć 36 z 37-ym.

3. Geografia.

W klasie I należy opuścić dział 3 programu: „Ogólny przegląd mapy politycznej Europy w celu zorientowania uczniów w stosunku Polski do państw europejskich“.

W klasie II opuścić należy z działu 5-go programu: „Człowiek—życie gospodarcze i kulturalne“.

W klasie III należy omówić szczegółowiej z Europy tylko państwa, sąsiadujące z Polską, następnie Francję i Anglię, jako potęgi kolonialne, Włochy zaś i Grecję ze względu na naukę historii w klasie IV — inne państwa mniej szczegółowo, ze zwróceniem uwagi tylko na rzeczy najcharakterystyczniejsze bądź pod względem przyrodniczym (lodowce—Szwajcaria, fjordy—Norwegja i t. p.), bądź pod względem kulturalnym.

Godziny, zaoszczędzone w ten sposób oraz zapomocą innych skrótów dotyczących szczegółów rozwinięcia, przeznaczyć należy w klasach I i II na wycieczki, w klasie III—na ćwiczenia kartograficzne.

4. Nauka o przyrodzie.

Metoda nauczania nie ulega zmianie a więc w szczególności mimo usunięcia osobnych godzin, przeznaczonych dotychczas na wycieczki należy uczyć nauki o przyrodzie żywej w dalszym ciągu nietylko w klasie i pracowni, lecz w miarę możności w ogrodach szkolnych, ogrodach centralnych, a także na wycieczkach.

Przy stosowaniu w klasach II i III t. zw. programu B kurs nauki o przyrodzie żywej w kl. II skrócić należy bez zmiany zasadniczej treści i wytycznych punktów zapomocą odpowiedniego zmniejszenia liczby przykładów, obserwacji i ćwiczeń w sposób, dostosowany do warunków, w których się praca odbywa (położenie szkoły, stan zbiorów szkolnych i t. d.).

W klasie III wskazane 5 godzin przeznaczyć należy—przy programie B—tylko na fizykę i chemię, przytem nauczyciel, nie odstępując od obowiązującego „rozkładu materiału“, opuści w rozwinięciu tego materiału niektóre szczegóły mniej ważne z dotychczas uwzględnianych.

Tam, gdzie się stosuje w klasach II i III program A, zmniejszenie liczby godzin będzie dotyczyło w tych obu klasach fizyki i chemji w ciągu 2 miesięcy (luty—marzec), nauki o przyrodzie żywej—w ciągu pozostałej części półrocza. W tych warunkach redukcje. odmienne nieco w szczegółach, winny być jednak dokonane w myśl tych samych wskazówek ogólnych co przy programie B.

5. Rachunki z geometrją.

Klasa I. Zmniejszenie liczby godzin odbije się tylko na szczegółach rozwinięcia i liczbie ćwiczeń.

6. Pismo.

Klasa I. Wobec przerwania osobnej nauki pisma wszyscy nauczyciele, a zwłaszcza nauczyciel języka polskiego, zwrócić winni tem bacniejszą uwagę na czytelność i estetykę pisma i prowadzić tem bardziej systematyczną kontrolę zeszytów ucznia również z tego punktu widzenia.

7. Rysunek.

Klasa I. Program nie ulega zasadniczej zmianie, ze względu jednak na zmniejszenie w ciągu tego półrocza liczby godzin nauczyciel winien pominąć ćwiczenia trudniejsze

8. Śpiew.

Klasa II. Należy przenieść do klasy III początek systematycznej nauki o gamach.

II. Gimnazjum wyższe.

A. Wydział matematyczno - przyrodniczy.

1. Język polski.

Klasa V. Należy pominąć informacje o piśmiennictwie w Polsce od jego początków do wystąpienia Reja, poza tem zaś zmniejszyć ilość lektury uzupełniającej.

2. Historia.

Klasy VI i VII. Nie należy usuwać ani przesuwać do

klasy następnej żadnego z działów obowiązującego programu, ale przejść mniej szczegółowo, niż przy dawniejszym wymiarze czasu, działy następujące:

Z kursu kl. VI: „Polska w czasie przewagi Francji na zachodzie, a Turków na wschodzie. Równowaga Europy w oparciu o militarystykę absolutnych monarchii a anarchja możnowładcza w Polsce“.

Z kursu klasy VII: „Walki narodów o samodzielność i jedność narodową“. „Okres zbrojnego pokoju“. „Wielka wojna powszechna“.

3. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. Przy przeglądzie porównawczym roślin zielonych można opracować monograficznie tylko dwie rośliny niższe, np.: mech i sosnę lub paproć i sosnę, inne zaś rozpatrywać tylko dla porównania między sobą.

Na ćwiczenia przeznaczyć należy przeciętnie połowę czasu, t. j. 1 godzinę tygodniowo.

4. Fizyka z kosmografją.

Klasa VII. Z nauki o polaryzacji należy pozostawić jedynie wiadomości wstępne, najelementarniejsze, poza tem opuścić należy „Wiadomości zasadnicze o metodach optycznych wyznaczania temperatury“, zagadnienie rozkładu energii w widmie sprowadzić do krótkiej wzmianki.

Klasa VIII. Należy pominąć niektóre zagadnienia, np. następujące:

„Watmetry“.

„Ogniwa i baterje termoelektryczne; zastosowania“.

O prądzie trójfazowym zostawić należy tylko wzmiankę; opis dynamomaszyny o prądzie trójfazowym opuścić.

„Cechowanie ampermetru przy pomocy woltametu; kulomb i amper (raz jeszcze)“ należy zmienić na „Określenie ampera na podstawie elektrolizy“.

Dalej można pominąć:

„Wiadomości wstępne o sposobach wyznaczenia ładunku elektronu“.

„Wiadomości ogólne o elektryczności atmosferycznej“.

Co się tyczy ciał promieniotwórczych, uwzględnić należy jedynie wiadomości najbardziej zasadnicze

W każdej z tych obu klas (VII i VIII) na ćwiczenia ma przypadać 2 godziny tygodniowo.

5. Chemja.

Klasa V. Należy opuścić: fosforjak, chlorki fosforu, cyjan; pominąć monograficzne omówienie arsenu, boru, baru i manganu; ze sposobów fabrykacji sody uwzględnić tylko jeden (Solvay'a), jako przykład wielkiego przemysłu chemicznego.

Na ćwiczenia przeznaczają się 2 godziny tygodniowo.

6. Matematyka.

Klasa VIII. Jakkolwiek zmniejszenie liczby godzin jest stosunkowo nieznaczne, a dział 4 programu daje nauczycielowi dużo swobody, w razie większych trudności można pominąć: „zastosowanie indukcji do ustalenia twierdzenia o tożsamości wielomianów; dzielenie wielomianu przez wielomian (jednoznaczność dzielenia); podzielność wielomianu zmiennej x przez $x \pm a$ ”.

B. Wydział humanistyczny.

1. Język polski.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej należy pominąć „Kordjana“, zmniejszyć wybór z „Beniowskiego“, przytem w żadnym razie nie wykraczać poza pieśni I—V, poza tem należy jeszcze zmniejszyć stosownie do potrzeby ilość lektury uzupełniającej.

Klasa VIII. Należy wydatnie ograniczyć lekturę uzupełniającą.

2. Język łaciński.

Klasa VIII. Należy zmniejszyć ilość opracowywanych tekstów.

3. Historja.

Klasa VI. Rozwijanie obowiązującego programu, którego charakter ramowy nie pozwala na żadne skreślenia, należy dostosować do zmniejszonej liczby godzinu zapomocą pominięcia mniej ważnych szczegółów, dotychczas uwzględnianych.

4. Przyrodznawstwo.

Klasa IV. Należy zmniejszyć liczbę przykładów, ale nie prowadzić powierzchowności w ich opracowaniu. Punkt C przykładu rozwinięcia programu winien zająć nie więcej niż 15 godzin.

Na ćwiczenia przeznaczyc należy przeciętnie 1 godzinę tygodniowo.

5. Matematyka.

Klasa VII. Nie należy przechodzić działów: „Zastosowanie funkcji trygonometrycznych do rozwiązania trójkątów dowolnych (cztery wypadki zasadnicze). Pojęcie o zastosowaniach do miernictwa“.

6. Rysunek. Śpiew i muzyka.

Nadobowiązkowa nauka rysunku oraz śpiewu i muzyki w klasach VII i VIII winna się odbywać nadal według dotychczasowego programu.

C. Wydział klasyczny (nowego typu).]

1. Język polski.

Klasa VII. Należy przenieść z lektury podstawowej do lektury uzupełniającej **domowej** „Śluby panińskie“ A. Fredry i wybraną tragedję Szekspira, przy odpowiednim zmniejszeniu liczby innych utworów, przeznaczonych przez nauczyciela do czytania w charakterze lektury uzupełniającej.

2. Filologia klasyczna.

Język łaciński. Klasa VIII. Należy zmniejszyć ilość opracowywanych tekstów, zwłaszcza z zakresu lektury uzupełniającej.

Kultura klasyczna. W klasie VII część pracy dotychczasowej przenieść należy na lekcje obu języków klasycznych, w klasie VIII — na lekcje języka greckiego, zmniejszając równocześnie ilość opracowywanych tekstów. Poza tem należy dokonać wyboru rzeczy najistotniejszych, szczególnie mniej ważne bądź uwzględniać w referatach uczniów, bądź uważać w większym stopniu niż dotychczas na uzupełnienia i ilustracje, których utrwalenie pomociowe nie

jest wymagane, bądź wreszcie pomijać. gdy brak na nie czasu.

3. Geografia.

Klasa IV. Należy opuścić część końcową programu, a mianowicie: „Granice państwa polskiego; ustrój polityczny Rzeczypospolitej. Podział państwa administracyjny (przeгляд i opis województw), szkolny, kościelny wojskowy. Polacy poza granicami państwa“.

Klasa V. Nauczyciel winien pominąć w tem półroczy mniej więcej czwartą część kursu całorocznego, odkładając jej opracowanie na przyszłość. Przy stosowaniu podanego przykładu rozwinięcia część pominięta może się rozpocząć od Szwajcarii (włącznie).

4. Fizyka z chemją.

Klasa VII. Naukę o cieple należy przechodzić według programu skróconego, a mianowicie:

Temperatura — rozszerzalność ciał stałych i ciekłych. Termometry. Rozszerzalność gazów. Wzmianka o termometrze gazowym. Pomiar ciepła metodą mieszania wody. Zmiana stanu skupienia i zależność temperatury topienia i wrzenia od natury cieczy i ciśnienia zewnętrznego. Para nasycona. Różnica między gazem a parą. Wilgotność. Ciepło jako energia. Maszyna parowa tłokowa, najważniejsze stadja jej rozwoju*).

Na wiadomości z dziedziny chemji można w danych warunkach poświęcić nie więcej niż 15 godzin szkolnych.

Klasa VIII. Ścisłe stosowanie się do redakcji dotychczasowego programu nie jest obowiązujące w omawianem półroczu. Przy opracowaniu zagadnień z dziedziny magnetyzmu i elektryczności należy mianowicie pominąć szczegóły, posiadające znaczenie wyłącznie teoretyczne, konieczne jest jednak zapoznanie się młodzieży z zasadniczymi prawami i najważniejszymi zastosowaniami.

Przeznaczać należy w tych obu klasach, podobnie jak poprzednio przy 4 godzinach, przeciętnie połowę ogólnej liczby godzin na ćwiczenia laboratoryjne.

---

*) Jak w programie gimnazjum klasycznego dawnego typu z r. 1923, z drobnymi różnicami.

5. Matematyka.

Klasa VI. Należy opuścić cały punkt 4 programu algebry, t. j. rozszerzenie pojęcia wykładnika i logarytmu.

Klasa VII. Należy opuścić w omawianem półroczu ze względu na stratę jednej godziny w tym czasie, a zyskanie natomiast 1 godziny przez cały rok szkolny 1929/1930 w klasie VIII, część następującą kursu trygonometrii:

„Funkcje sumy i różnicy dwóch kątów. Rozwiązywanie trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze). Miara teoretyczna kątów“. Odpowiednie zastosowania do zadań geometrycznych i fizycznych.

11.

**Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego.**

z dnia 30 grudnia 1928 r.

w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej tymczasowych nauczycieli szkół, podległych Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Na podstawie art. 75 i 161 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli, której tekst jednolity został ogłoszony w załączniku do rozporządzenia z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, p. z. 462), zarządzam w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli tymczasowych z kategorii wymienionych w art. 1 punkt a) powołanej ustawy co następuje:

§ 1. Na nauczycieli tymczasowych mogą być nakładane następujące kary:

1. kara porządkowa upomnienia;
2. kary dyscyplinarne :
  - a) nagana,
  - b) kara pieniężna do wysokości 20% uposażenia jednomiesięcznego.
  - c) zwolnienie służby z zachowaniem praw do uposażenia emerytalnego w stosunku do lat rzeczywiście wysłużonych lub do odprawy.
  - d) wydalenie ze służby państwowej bez prawa do emerytury lub odprawy i z pozbawieniem

prawa zajmowania stanowiska nauczycielskiego w szkolnictwie państwowem, publicznem lub prywatnem.

§ 2. Karę porządkową i kary dyscyplinarne wymienione w § 1 punkt 2 lit. a), b) i c) nakłada na nauczycieli publicznych szkół powszechnych inspektor szkolny; karę wymienioną w § 1 punkt 2 d) w stosunku do nauczycieli publicznych szkół powszechnych oraz wszystkie kary, wymienione w § 1 w stosunku do nauczycieli innych szkół nakłada Kurator Okręgu Szkolnego.

Jeżeli inspektor szkolny przedstawi wniosek o wymierzenie kary wydalenia ze służby państwowej nauczyciela publicznej szkoły powszechnej, a Kurator Okręgu Szkolnego nie przychyli się do tego wniosku, zwraca sprawę inspektorowi szkolnemu celem nałożenia jednej z kar, do nałożenia której uprawniony jest inspektor szkolny.

§ 3. Kary dyscyplinarne wpisuje się do wykazu stany służby.

§ 4. Do postępowania dyscyplinarnego przeciwko nauczycielom tymczasowym mają zastosowanie postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341), o ile rozporządzenie niniejsze nie stanowi inaczej

§ 5. Dochodzenie dyscyplinarne przeprowadza władza bezpośrednio przełożona nad szkołą, do której służbowo przynależy obwiniony nauczyciel. Jeżeli inspektor szkolny przedstawi wniosek o wymierzenie kary wydalenia ze służby nauczyciela publicznej szkoły powszechnej, Kurator Okręgu Szkolnego może zarządzić uzupełnienie dochodzenia.

§ 6. Pisemne orzeczenie o nałożeniu jednej z kar wymienionych w § 1 niniejszego rozporządzenia należy doręczyć obwinionemu.

§ 7. Władza uprawniona do nakładania kar dyscyplinarnych (§ 2) może każdej chwili zawiesić nauczyciela w pełnieniu służby, jeżeli wdrożono przeciw niemu postępowanie sądowe-karne lub dyscyplinarne albo gdy nauczyciel odmówi jawnie posłuszeństwa służbowego, albo też, gdy ze względu na jakość zarzuconego mu uchybienia obowiązkom służbowym lub godności stanu nauczycielskiego dalsze pozostawienie go w służbie naraziłoby powagę szkoły lub groziło dobru szkoły.

Odwołanie od takiego zarządzenia dopuszczalne jest

jedynie łącznie z odwołaniem od orzeczenia o nałożeniu kary.

§ 8. Jeżeli nauczyciel w ciągu 2 lat po nałożeniu kary dyscyplinarnej (§ 1 punkt 2 a) i b) zachowywał się pod każdym względem poprawnie, może władza, która karę nałożyła, na jego prośbę zarządzić wykreślenie tej kary z wykazu stanu służby.

§ 9. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) Świtalski.

12.

Minister
Wyznań Religijnych i Oświe-
cenia Publicznego

Warszawa

Dnia 12 stycznia 1929 roku
Nr. II-987/29.

W sprawie terminu składania
podań o dopuszczenie do egzami-
ninu praktycznego nauczycieli
szkół powszechnych.

W związku z wejściem w życie od dnia 1 stycznia 1929 r. zarządzenia z dnia 14 grudnia 1928 r. zawierającego przepisy o praktycznym egzaminie na nauczyciela publicznych szkół powszechnych (Dz. Urz. z r. 1929, nr. 1, poz. 3), zmieniam wyjątkowo w r. 1929 pierwszy termin wnoszenia podań, wymieniony w § 5, cytowanego zarządzenia i przedłużam go do dnia 28 lutego 1929 r.

Inspektor Szkolny winien nadesłane do niego podania przesać Prezesowi Komisji Egzaminacyjnej w terminie do dnia 10 marca 1929 r., wyjątkowo odmiennie niż to ustalono w § 7 cytowanych przepisów.

Egzamin w myśl postanowień § 1 b. cytowanych przepisów w kadencji wiosennej 1929 r., może się odbywać wyjątkowo także w miesiącu kwietniu.

Inspektorowie Szkolni winni o niniejszem zarządzeniu zawiadomić niezwłocznie zainteresowane nauczycielstwo. Okólnik niniejszy przesyła się w liczbie, odpowiadającej Inspektoratom Szkolnym w tamtejszym Okręgu.

Podsekretarz Stanu
(—) S. Ł. Czerwiński

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.Bug.

Dnia 30 stycznia 1929 r.
Nr. I-843/29

W sprawie terminu składania podań o dopuszczenie do egzaminu praktycznego nauczycieli szkół powszechnych.

Panom Inspektorom Szkolnym Okręgu Poleskiego.

przesyłam do wiadomości i zastosowania się.

Prezes Komisji Egzaminacyjnej będzie wkrótce mianowany. Adres jego Kuratorjum poda Panom Inspektorom w ciągu miesiąca lutego 1929 r.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) Z. Gąsiorowski.

13.

Ministerstwo
Wyznań Religijnych i Oświe-
cenia Publicznego

Warszawa, dnia 16.I-1929 r.
Nr. II-606/29.

W sprawie opłat za praktyczne egzaminy nauczycielskie.

Kuratorjom Okręgów Szkolnych, Liceum Krzemienieckiemu i Śląskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu (Wydział Oświecenia Publicznego)

przesyłam do wiadomości, zaznaczając, że okólnik niniejszy ukaże się w najbliższym Dzienniku Urzędowym. Dołączam odbitki do użytku Inspektorów Szkolnych.

Dyrektor Departamentu
(—) W. Żłobicki.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.Bug.

Dnia 30 stycznia 1929 r.

Nr. I-1130/29

W sprawie opłat za praktycz-
ne egzaminy nauczycielskie.

Przesyłam do wiadomości i zastosowania.

Zechca Panowie Inspektorzy zawiadomić interesowa-
nych nauczycieli, że opłatę za egzamin należy wpłacać do
Kasy Skarbowej w Brześciu n/B (konto P.K.O. Nr. 32287),
wyraźnie wymieniając nazwę rachunku specjalnego Kura-
torjum „Taksa egzaminacyjna nauczycieli szkół powszech-
nych“.

Kurator Okręgu Szkolnego

(—) Z. Gąsiorowski.

O K Ó L N I K

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 9 stycznia 1929 r. do Kuratorów Okręgów Szkolnych
w sprawie opłat za praktyczne egzaminy nauczycielskie.

W myśl § 6 i § 27 Przepisów w sprawie praktycz-
nego egzaminu na nauczyciela publicznej szkoły powszechnej
z dnia 14 grudnia 1928 r. (Dz. Urz. z roku 1929, Nr. 1,
poz. 3) zarządzam w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu
(pismo M.n. Skarbu z dnia 5 stycznia 1929 r., Nr. D. VII-
2226/2/28 co następuje:

I. Opłata za praktyczny egzamin na nauczyciela pub-
licznych szkół powszechnych wynosi 40 zł.

II. Nauczyciel, ubiegający się o dopuszczenie do eg-
zaminu, składa wspomnianą opłatę w Kasie Skarbowej
w siedzibie Kuratorjum na rachunek specjalny: „Taksa
egzaminacyjna nauczycieli szkół powszechnych“, czyniąc to
bądź bezpośrednio, bądź przekazem pocztowym, bądź
wreszcie zapomocą blankietów nadawczych P. K. O. na
konto wspomnianej Kasy Skarbowej. We wszystkich trzech
wypadkach nauczyciel powinien dokładnie podać wyżej
wskazaną nazwę rachunku specjalnego dla uniknięcia zapi-
sania kwoty na inny rachunek. Kuratorjum poda numer
wspomnianego konta P.K.O. do wiadomości nauczycielstwa.

III. Pokwitowanie (odcinek blankietu P.K.O.) nauczyciel dołącza do podania o dopuszczenie do egzaminu. Bez wspomnianego pokwitowania podanie nie będzie rozpatrywane.

IV. Kwoty powstałe z opłat egzaminacyjnych otwarte będą w myśl zarządzenia Ministerstwa Skarbu z dnia 5 stycznia 1929 r., Nr. D. VII-226/2/28 do dyspozycji Kuratorów, które odpowiednie sumy z tego funduszu prześlą poszczególnym Komisjom Egzaminacyjnym za pośrednictwem powiatowych Kas Skarbowych.

V. Prezes Komisji Egzaminacyjnej pokrywa z funduszy przekazanych mu przez Kuratorjum niezbędne wydatki administracyjne (których maksymalną wysokość normuje Kuratorjum we własnym zakresie działania), ewentualne koszty podróży i diety członków Komisji Egzaminacyjnych przy egzaminach, odbywanych poza siedzibą egzaminatorów (według przepisów § 1 a. Regulaminu) oraz wynagrodzenie egzaminatorów według poniższych norm.

**1) Przy egzaminach, odbywanych w szkole kandydata
(§ 1 a. Regulaminu)**

za egzamin każdego nauczyciela:

A.	Wynagrodzenie Prezesa Komisji	3 zł.
B.	Wynagrodzenie egzaminatora:	
	a) za wizytację	5 zł.
	b) za kollokwjum	2 zł.

2) Przy egzaminach, odbywanych w myśl § 1 b. Regulaminu

za egzamin każdego nauczyciela:

A.	Wynagrodzenie Prezesa Komisji	3 zł.
B.	Wynagrodzenie członka Komisji za nadzór przy egzaminie piśmiennym od godziny nadzoru	2 zł.
C.	Wynagrodzenie egzaminatora:	
	a) za udział w lekcjach próbnych od godz.	2 zł.
	b) za ocenę prac piśmiennych:	
	1. ocena	2 zł.
	2. i ewent. 3 ocena po	1 zł.
	c) za kollokwjum	2 zł.

Uwaga: Jeżeli Prezes Komisji wchodzi w skład kompletu egzaminacyjnego jako egzaminator, otrzymuje

wynagrodzenie, przewidziane pod A i B. względnie także C.

Przewodniczący kompletu nie jest oddzielnie wynagradzany za tę funkcję.

VI. Wynagrodzenie za egzaminy płatne zdolu po ich ukończeniu i po podpisaniu należycie wypełnionych wszelkich protokołów i świadectw. Prezes Komisji może jednak udzielać członkom, udającym się w podróż służbową, zaliczek na koszty podróży według norm obowiązujących.

Prezes Komisji winien przysyłać Kuratorjum wyrachowanie z kwot, przekazanych do jego dyspozycji dwa razy na rok według stanu z dnia 31 stycznia i z dnia 30 września.

W związku z powyższem zechce Kuratorjum wydać dalsze konieczne zarządzenia.

Odnośne rachunki zostały otwarte w kasach skarbowych w siedzibie Kuratorjum na zasadzie cytowanego pisma Ministerstwa Skarbu. Nr. II-606|29.

(—) **St. Czerwiński**
podsekretarz Stanu

14.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n/B.

—
Dnia 5 lutego 1929 roku

Nr. I-22671/ex 28

W sprawie egzaminów
nauczycielkich

Do

Panów Inspektorów Szkolnych

Okręgu Poleskiego

Nawiązując do okólnika swego z dnia 31 grudnia 1928 r. Nr. I-22671|28 (Dz. Urz. Kuratorjum Nr. 8 ex 1928, poz. 141) Kuratorjum oznajmia, że wymieniony tam pod I-e egzamin dla czynnych, a niekwalifikowanych nauczycieli szkół powszechnych odbędzie się nie w Prużanie, a w Brześciu n/B.

Za Naczelnika Wydziału

(—) **J. Kudelka**

Wizytator Szkół

15.

Ministerstwo Robót Publicznych

Departament 3.

Warszawa, dnia 19|XII 1928 r.

Nasza L. dz. 3447|28

Do

Poleskiego Urzędu Woje-
wódzkiegoW sprawie opłaty podatków
za mieszkania służbowe.

Dyrekcja Robót Publicznych

w Brześciu n|B.

W sprawie podatków od mieszkań służbowych w gmachach państwowych i przez Skarb Państwa wynajętych oznajmia Ministerstwo Robót Publicznych, po uzgodnieniu sprawy z Ministerstwem Skarbu, co następuje:

Na podstawie przepisu art. 3 punkt 3 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o podatku od lokali (Dz. U. Nr. 94 poz. 550), wolne są od obowiązku opłacenia podatków lokale zajmowane przez urzędy i instytucje państwowe na cele biurowe.

Natomiast lokale w gmachach państwowych i przez Skarb Państwa wynajętych, przeznaczone na mieszkania urzędników podlegają opodatkowaniu na zasadach ogólnych nawet w wypadkach, gdy czynsz dzierżawy za odnośny lokal opłaca Skarb Państwa (mieszkania reprezentacyjne Wojewódów), przyczem do zapłaty podatku od lokalu obowiązana jest osoba zajmująca lokal, to jest faktycznie korzystająca z niego jak ze zwykłego mieszkania.

Dyrektor Departamentu

(—) Opolski

Wojewoda Poleskie

Okręgowa Dyrekcja Robót
Publicznych

Do

Oddział Arch. Budowlany Pana Starosty Powiatowego
Nr. VII-B-4180|28w

Dnia 10 stycznia 1929 r.

Brześć n|Bugiem

Drugostronny reskrypt M. R. P. przesyłam do wiadomości i stosowania przy uiszczaniu podatków od mieszkań prywatnych w domach państwowych.

Za Wojewodę

Dyrektor inżynier (—) Moszyński

Wojewoda Poleski
Okręgowa Dyrekcja Robót
Publicznych

Oddział Arch.-Budowlany
Nr. VII-B. 4180/28

Do

Kuratorjum Okręgu Szkolnego

w/m.

Dnia 10 stycznia 1929 r.

Brześć n|Bug.

Powyższe przesyłam do wiadomości i powiadomienia administratorów domów państwowych lub przez państwo wynajętych.

Za Wojewodę

Dyrektor Inżynier (—) **Moszyński**

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n|B.

Panom Inspektorom Szkol-
nym i Dyrekcjom szkół.

Dnia 30 stycznia 1929 r.

Nr. 0-529/29.

do wiadomości z zaznaczeniem, że w myśl art. 7. ustawy z dnia 2|VIII-1926 r. o podatku od lokali (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 550) podatek od lokali obowiązuje i ściągają organa związków komunalnych miejskich bezpośrednio do lokatorów.

Naczelnik Wydziału

(—) **J. Wilk.**

16.

Minister
Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego

Warszawa,

Dnia 31 grudnia 1928 r.

Nr. II 17818/28.

W sprawie zwolnienia od opłat
szkolnych dzieci inwalidów
wojennych.

Zarządzam, aby przy zwalnianiu dzieci niezamożnych rodziców (w granicach 10% ogółu młodzieży) od taksy ad-

ministracyjnej, wprowadzonej rozporządzeniem z dnia 31 stycznia 1928 r., Nr. II-1503/28 w pierwszym rządzie zwalniająco dzieci niezamożnych inwalidów wojennych.

Również pierwszeństwo w uzyskaniu zwolnień od taksy za pełny egzamin dojrzałości eksternów mają dzieci niezamożnych inwalidów wojennych, oraz niezamożni inwalidzi wojenni.

Podsekretarz Stanu

(—) S. Ł. Czerwiński.

Kuratorjum

Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.B.

Dyrekcjom szkół średnich
państwowych i prywatnych

Dnia 10 stycznia 1929 r.

do wiadomości.

Nr. II-322/29.

Naczelnik Wydziału

(—) J. Wilk.

17.

Ministerstwo

Wyznań Religijnych

i Oświecenia Publicznego

Do

Dnia 23 stycznia 1929 r.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego

Nr. I-19308/29.

Warszawskiego

W sprawie wynagrodzenia
nauczycieli kontraktowych
i nieetatowych.

w Warszawie.

Na pismo z dnia 17 grudnia 1928 r., Nr. OR-2535/28, Ministerstwo wyjaśnia, że jeżeli zachodzi konieczność zatrudnienia nauczyciela kontraktowego z terminem przypadającym w środku miesiąca, należy w umowie zaznaczyć, że za część miesiąca z początkiem lub z końcem stosunku umownego otrzyma wynagrodzenie pro rata parte, obliczone według uposażenia całomiesięcznego. Zasadniczo jednak należy zawierać umowy służbowe z ważnością od dnia 1 lub 16 miesiąca.

W stosunku do nauczycieli nieetatowych (duszpasterzy i nauczycieli religijnych) należy również stosować zasadę, podaną powyżej, tembardziej, że wynagrodzenie tej kate-

gorji określone jest w stosunku rocznym, a płatne jest w 10 ratach miesięcznych.

Na dalsze pytanie Ministerstwo wyjaśnia, że nauczyciel etatowy, któremu po rozpoczęciu roku szkolnego (półrocza) udzielono urlopu płatnego, przez czas urlopu zatrzymuje pełne uposażenie, do jakiego miał prawo z chwilą otrzymania urlopu na podstawie art. 40—45 ustawy z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 924). Wypłatę dodatkowego wynagrodzenia za godziny nadliczbowe na podstawie art. 46, powołanej ustawy wstrzymać należy z końcem miesiąca, w którym rozpoczął się urlop płatny. Ponowną wypłatę tego dodatku zarządzić należy po ukończeniu urlopu przy zastosowaniu art. 11 punkt c) powołanej ustawy.

Naczelnik Wydziału

(—) Dr. M. Reiter.

Kuratorjum

Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.B.

Inspektoratom Szkolnym
i Dyrekcjom szkół

Dnia 31 stycznia 1929 roku. do wiadomości.

Nr. I-1456/29.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego
(—) J. Wilk.

18.

Kuratorjum

Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.B.

Dnia 28 stycznia 1929 r.

Do

Nr. I-1142/29.

Panów Inspektorów Szkolnych

W sprawie interpretacji przepisów art. 145 i 146 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli.

Okręgu Poleskiego.

Na podstawie pisma Ministerstwa z dnia 20 stycznia 1929 r. Nr. I-18873/28 w sprawie interpretacji postanowień art. 145 i 146 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach

służbowych nauczycieli w brzmieniu rozporządzenia z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr 47, poz. 462) Kuratorjum oznajmia, że:

1-o) postanowienia ustępu pierwszego art. 145 mają zastosowanie do nauczycieli wszelkich kategorii szkół, a w szczególności do tych nauczycieli, którzy na podstawie dawniejszych przepisów, stosowanych przed wejściem w życie ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli (przepisów pruskich i austriackich w okręgach szkolnych zachodnich i południowych) uzyskali już dekrety ustalenia;

2-o) postanowienia ustępu drugiego art. 145 mają zastosowanie do nauczycieli tam wymienionych, ale w szczególności do tych, którzy posiadają świadectwa złożenia pierwszego egzaminu nauczycielskiego lub równorzędne kwalifikacje zawodowe, a więc świadectwa ukończenia szkół, lub świadectwa złożenia egzaminów, uznane przez Ministra za równorzędne z kwalifikacjami, nabytymi przez złożenie pierwszego egzaminu nauczycielskiego;

3-o) postanowienia ustępu pierwszego art. 146, skoro się odnoszą do nauczycieli nie podlegających przepisom art. 145, mają zastosowanie do wszystkich nauczycieli, którzy, posiadając warunki tam wymienione, nie mają jednak dekretów ustalenia, wydanych na podstawie dawniejszych przepisów (jak pod 1-o) a, jeśli chodzi w szczególności o nauczycieli publicznych szkół powszechnych, nie mających także świadectw złożenia pierwszego egzaminu nauczycielskiego lub równorzędnych kwalifikacyj zawodowych (jak pod 2-o) i prawem przepisane kwalifikacje do nauczania w szkołach powszechnych uzyskali inną drogą, a mianowicie przez zwolnienie od obowiązujących egzaminów, udzielone przez Ministerstwo W. R. i O. P. lub uzyskane na podstawie repetycyj wstępnych i końcowych kursach wakacyjnych po myśli § 23 Regulaminu państwowych kursów uzupełniających (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1 ex 1921, poz. 11).

Kurator Okręgu Szkolnego

(—) Z. Gašiorowski.

19.

M i n i s t e r

Wyznań Religijnych i Oświe-
cenia Publicznego

Warszawa, dnia 26 I 1929 r.

Nr. I. W. F. 551/29.

Powiększenie liczby godzin
wychowania fizycznego w
szkole — instrukcja.

Powiększenie od 2-go półrocza r. szkoln. 1928/29 liczby godzin, przeznaczonych na wychowanie fizyczne w 3 najniższych klasach gimnazjów państwowych może nastąpić pewne trudności w wypadkach, gdy sala gimnastyczna nie może już wystarczyć lub nauczyciel ćwiczeń cielesnych, którym szkoła rozporządza, nie może objąć wszystkich potrzebnych godzin.

Na okres nadchodzącego półrocza zarządzam w tym celu następujące środki zaradcze lub zastępcze:

A. Gdy nie wystarcza gimnastyczna sala szkolna, należy:

- 1) przede wszystkim wypożyczyć odpowiednią salę innej szkoły, możliwie najbliższej, o ile ta nie jest jeszcze całkowicie wyzyskana na cele szkolne,
- 2) łączyć dwa równoległe oddziały lub najbliższe starszeństwem klasy w jedną klasę na lekcje wychowania fizycznego, jeśli powstała w ten sposób grupa nie przekracza 40 kilku ćwiczących, a wymiary i urządzenia sali na to pozwalają,
- 3) wyzyskać trzecią godzinę lekcji tygodniowo na sporty, gdy i zabawy ruchowe na boiskach.
- 4) Wrazie niemożności zastosowania jednego z wyżej wymienionych środków i ich kombinacji nie wprowadzać trzeciej godziny wychowania fizycznego tygodniowo począwszy od klasy trzeciej w dół, ale i nie zastępować żadnym innym przedmiotem ogólnokształcącym. Kasowanie jednej godziny może obejmować jedynie okres zimowy. Już z wczesną wiosną należy wprowadzić w jej miejsce sporty, gdy i zabawy ruchowe.

W wypadku zastosowania pkt. 3-ciego należy o ile możliwości przeznaczyć godziny gier i zabaw na koniec rozkładu zajęć szkolnych, aby młodzież mogła wracać

wcześniej do domu, jeśliby wskutek warunków atmosferycznych godzina ta wyjątkowo odpaść musiała.

B. Jeśli nauczyciel ćwiczeń cielesnych nie może objąć wszystkich godzin wychowania fizycznego nawet przy ewentualnem zastosowaniu środka zaradczego wskazanego pod A. pkt. 2, należy:

- 1) na ewentualne trzecie godziny w tygodniu przeznaczone na gry i zabawy ruchowe łączyć razem po dwie klasy,
- 2) powierzyć trzecie godziny w klasach najniższych jednemu z nauczycieli danej szkoły, obeznanemu z prowadzeniem gier i zabaw ruchowych lub sportów,
- 3) jeśli możliwe budżetowo polecić prowadzenie lekcji nie objętych przez nauczyciela fachowego danej szkoły lub tylko trzecich godzin (gry i zabawy) zależnie od kwalifikacyj nauczycielowi innej jakiegokolwiek szkoły.

W wypadku, gdy wychowanie fizyczne w jednej klasie prowadzi z konieczności dwóch nauczycieli (fachowiec gimnastykę metodyczną, a drugi gry i zabawy) stawia ocenę okresową i roczną z wychowania fizycznego nauczyciel ćwiczeń cielesnych, nauczyciel zaś prowadzący zastępcze gry i zabawy komunikuje mu tylko swoje spostrzeżenia, zachowując jednak pełne prawa nauczyciela, uczącego w danej klasie, w ocenie pilności i sprawowania ucznia.

Podsekretarz Stanu

(—) Sz. Czerwiński

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n/B.

[Dnia 1 lutego 1929 roku
Nr. II-1460|29.]

Dyrekcjom
Gimnazjów Państwowych
Okręgu Poleskiego

do wiadomości i zastosowania się.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego

(—) Bobka

Naczelnik Wydz. II

20.

Ministerstwo
Spraw Wojskowych
Biuro Uzupelnień

Warszawa, d. 11.XII.1928 r.

—
L. dz. 3400/P. b.

Przesunięcie terminu wcielenia do szeregów—załatwienie.

Znowelizowana ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym, a w szczególności art. 61 zmieniły dotychczasowe ramy okresów, w których można było udzielać odroczeń z tytułu studjów, wskutek czego znaczna ilość młodzieży pozbawiona została niespodzianie prawa do ulg, z których korzystać mogła na prawach danych.

Z uwagi więc na to, że studjująca młodzież nie zdołała się dotąd przystosować do nowych warunków, zachodzi potrzeba zastosowania obecnie pewnego jeszcze okresu przejściowego.

Dowódcy Korpusów będą zatem udzielali w tym okresie przejściowym młodzieży szkół akademickich oraz szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych, indywidualnych przesunięć terminu wcielenia do szeregów, a to w tym celu aby umożliwić młodzieży ukończenie rozpoczętych już studjów i przysporzyć przez to sile zbrojnej państwa większej ilości kandydatów na przyszłych oficerów rezerwy, zaś w razie mobilizacji specjalistów w różnych dziedzinach życia wojskowego.

Udzielanie przesunięć terminu wcielenia do szeregów będzie uzależnione od pewnych minimalnych warunków, którym petenci będą musieli odpowiadać.

Jednym z takich warunków jest przynależność petenta do jednego z oddziałów wychowania fizycznego i wykazanie się świadectwem przysposobienia wojskowego I. wzgl. II stopnia, wzgl. wykazanie się wogóle czynnym udziałem w przygotowaniu się do służby wojskowej przed okresem wcielenia do szeregów wojskowych.

Następnie stwierdzone być muszą specjalne warunki zasługujące na uwzględnienie, przyczem każdą prośbę traktować należy indywidualnie.

Do prośb o przesunięcie terminu wcielenia powinien ubiegający się przedłożyć zaświadczenie swej władzy

szkolnej, stwierdzające powody lub przyczyny, które stały na przeszkodzie w ukończeniu wyższej uczelni wzgl. szkoły średniej ogólnokształcącej lub zawodowej (np. choroby, nieszczęśliwe wypadki w rodzinie i t. p.).

Władza szkolna wydająca takie zaświadczenie powinna równocześnie wydać swą opinię o uczniu wzgl. studencie, czy na przesunięcie terminu zasługuje i rokuje nadzieje na pomyślne rezultaty naukowe w okresie, o przyznaniu którego prosi.

Prośby nieskomplektowane i nieuzupełnione dowodami, wskazanymi powyżej mają być już w P. K. U. zwracane petentom bez załatwienia.

Przy rozpatrywaniu podań o przesunięcie terminu wcielenia mają się Dowódcy O. K. kierować zasadą, że podania takie podzielić należy na dwie grupy, a mianowicie:

I. Pierwsza grupa dotyczyć będzie poborowych, którzy posiadają już prawo do służby skróconej, a mając rozpoczęte studia uniwersyteckie (art. 61 pkt. 2 Ustawy o powsz. obow. wojsk.) są zwyczajnymi (rzeczywistymi) studentami wzgl. słuchaczami tychże uczelni i nie mogli w roku szkolnym 1928/29 ukończyć wyższego zakładu naukowego.

Ta kategoria poborowych winna do dnia 1 czerwca 1929 r., jako terminu bezwzględnie ostatecznego przedłożyć przez właściwego Powiatowego Komendanta Uzupelnień do Dowódcy O. K. prośbę o wyżej wspomniane przesunięcie na rok szkolny 1929/30 z dołączeniem zaświadczenia wyższego zakładu naukowego, stwierdzającego:

1) na którym roku, kursie wzgl. semestrze znajduje się zainteresowany poborowy w chwili wnoszenia podania (maj 1929 r.),

2) oznaczenie dokładnego terminu, kiedy petent może ukończyć swe studia to zn. ile, lat kursów wzgl. semestrów pozostaje mu do definitywnego ukończenia wyższego zakładu naukowego.

Podania wniesione po 1 czerwca 1928 roku należy, ze względu na spóźniony termin, załatwiać u źródła wpływu odmownie.

Dowódcy O. K. udzielać będą w powyższej grupie przesunięć terminu wcielenia do szeregów, poborowym z cenzusem roczn. 1902, 1903, którzy w roku szkolnym 1929/30 mają do ukończenia ostatni rok studjów szkół akademickich wzgl. innych wyższych zakładów naukowych.

Do poborowych z cenzusem r. 1904 należy zastosować przesunięcie powyższego, o ile udowodnią, że do ukończenia wyżej wspanianych szkół wyższych pozostaje im jeszcze dwa lata wzgl. jeden rok.

Wszelkie inne wypadki, któreby przekraczały w tej grupie zakresłone tu kompetencje Dowódców O. K. należy niezwłocznie przedkładać do rozstrzygnięcia M. S. Wojsk., Biuro Uzuppełnień najdalej jednak do dnia 15 czerwca 1929 roku, jako terminu bezwzględnie ostatecznego.

Prośby o przesunięcie terminu wcielenia do szeregów dla uzyskania doktoratu, odbycia aplikacji sądowej zdawania specjalnych egzaminów i t. p. należy załatwiać odmownie i do M. S. Wojsk. podań takich nie kierować.

Każdorazowo udzielone przesunięcie może opiewać tylko na jeden rok, to znaczy do lipca roku następnego — po upływie zaś tego terminu petenci, o ile do ukończenia studjów brakowało im jeszcze dwóch lat (r. 1904) muszą przedłożyć Dowódcy O. K. zaświadczenie wyższej uczelni, że przeszli na ostatni rok studjów, wówczas Dowódca O. K. przesunie im automatycznie okres wcielenia do 1 lipca roku następnego, jako terminu ostatecznego.

II. Druga grupa dotyczyć będzie poborowych, nieposiadających jeszcze cenzusu naukowego, dającego prawa do skróconej służby wojskowej, a w szczególności uczniów szkół średnich ogólnokształcących oraz zawodowych (art. 61, pkt. 1 ustawy o powsz. obow. wojsk.), którzy studjują w tych szkołach w roku szkolnym 1928/29, nie będą mogli ich ukończyć wzgl. w niektórych wypadkach nabyć ustawowych warunków do uzyskania praw do służby skróconej.

Ta kategoria poborowych powinna przynajmniej na 6 tygodni przed okresem wcielenia przedłożyć w drodze przez właściwego Powiatowego Komendanta Uzuppełnień do Dowódcy O. K. podanie z prośbą o przesunięcie terminu wcielenia do szeregów na rok szkolny 1929/30, z dołączeniem zaświadczenia średniego zakładu ogólnokształcącego wzgl. szkoły zawodowej, a mianowicie:

1) w której klasie, na którym roku ewent. kursie znajduje się zainteresowany poborowy w chwili składania podania;

2) określenie dokładnego terminu, kiedy poborowy uczeń może daną szkołę ukończyć wzgl. jaki czasokres pozostaje mu jeszcze do jej ukończenia wzgl. odbycia praktyki po ukończeniu kursu teoretycznego.

W tej grupie będą Dowódcy O. K. udzielać przesunięć terminu wcielenia do szeregów tym poborowym rocznika 1905, 1906 i 1907, którym w roku szkolnym 1929/30 pozostaje do ukończenia tylko jeszcze jeden rok, czy to studjów teoretycznych, czy też praktycznych.

Uczniom szkół zawodowych typu wyższego (Dziennik Ustaw R. P. Nr. 83|27, poz. 746) t. j. takich, którzy po ukończeniu 6 klas szkoły średniej ogólnokształcącej wstępują do tych uczelni i po ukończeniu 4-ch semestrów uzyskają prawo do służby skróconej (art. 49, ustęp 3) można udzielać przesunięć terminu wcielenia tylko wówczas, jeżeli im do uzyskania dyplomu (całkowitego ukończenia nauki) brak najwyżej jednego roku.

Podania wnoszone po terminie określonym ogólnie dla II grupy należy już u źródła wpływu załatwiać odmownie.

Udzielone przesunięcia terminu wcielenia mają zależnie od potrzeby najwyżej ważność jednoroczną, dłuższych przesunięć pod żadnym pozorem udzielać nie należy.

Odbywanie praktyki rocznej w szkołach zawodowych średnich, przewidziane w Dzienniku Ustaw R. P. Nr. 85/27 wykaz szkół uprawniających do korzystania z odroczeń służby wojskowej (należy uwzględniać narówni z kursem nauk teoretycznych, ponieważ ukończenie tej praktyki daje poborowym prawo do uzyskania cenzusu oficerskiego. Udzielenie przesunięć terminu wcielenia do szereg. może być stosowane tylko odnośnie słuchaczów wzgl. uczniów tych szkół, które są umieszczone w wykazie szkół uprawniających do korzystania z ustawowych odroczeń wzgl. przyznania sł. skróconej (Dz. Ust. R. P. Nr. 80|27 i Nr. 56|27).

Wypadki któreby nastroczały ewentualnie trudności w rozstrzygnięciu udzielenia przesunięcia mają być odpowiednio skomplektowane i umotywowane niezwłocznie przedkładane do Biura Uzupelnień celem wydania ostatecznej decyzji.

W każdym wypadku udzielenia przesunięcia terminu ma być wydane zainteresowanemu poborowemu zaświadczenie z podaniem terminu przesunięcia i odnotowane w głównej księdze ewidencyjnej ponadto powiatowi komendanci uzupelnień mają prowadzić ścisłą ewidencję udzielonych przesunięć oraz czuwać nad dotrzymaniem terminów tych przesunięć.

O ile zajdą wypadki, że poborowi powyższej kategorii zostali zwolnieni wzgl. wystąpili ze szkoły przed upły-

wem terminu przeznaczanego im przesunięcia należy ich przy najbliższem wcieleniu przeznaczyć do szeregów tej broni, do której posiadają przeznaczenie, nadane im przy komisji poborowej wzgl jak tego rozdzielnik O.K. wymaga.

Załatwienie podań winno być przeprowadzone przez władze wojskowe w tempie przyśpieszonym z uwagi na pokrywanie w tych terminach rozdzielnika poborowych.

W Imieniu Ministra Spraw Wojsk.
II. Wiceminister
(—) **Fabrycy** Generał Brygady.

D-wo Okręgu Korpusu Nr. IX.

L. dz. 26461/Og. Uzupeł.

Przesunięcie terminu wcielenia do szeregów—załatwienie.

Do

(według rozdzielnika)

Z rozkazu Dowódcy O. K. IX przesyłam powyższe do wiadomości i ścisłego stosowania.

Z r. w/z. Szefa Sztabu D. O. K. IX.
(—) **Zallmann**
Major dyplomowany

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n/B.

Dnia 23 stycznia 1929 r.

Nr. II. 670/29

Dyrekcjom szkół średnich
państwowych i prywatnych

do wiadomości i stosowania.

Naczelnik Wydziału
(—) **J. Bobka.**

21.

Minister

Wyznań Religijnych i Oświe-
cenia Publicznego

Warszawa, dn. 5|I 1929 r.

Nr. O. H. fiz. 1185/28

Kurs narciarski dla nauczy-
cielek w Zakopanem.

Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przy-
sposobienia Wojskowego za pośrednictwem D. O. K.
(Kraków) organizuje w dniach od 21 marca do dn. 7 kwiet-
nia r. b. w Zakopanem dwa kursy narciarskie dla nauczy-
cielek: a) kurs dla początkujących, b) wyższy kurs dla in-
struktoerek. Na ten ostatni przyjęte być mogą tylko uczest-
niczki zeszłorocznego kursu narciarskiego dla nauczycie-
lek, odbytego w Zakopanem w dniach od 23 grudnia 1927 r.
do dnia 7 stycznia 1928 r. (okólnik z dn. 7|XI 1927 r.
Nr. O. H. fiz. 989|28).

Organizacja kursu należy do D. O. K. V.

Opłata za mieszkanie i utrzymanie wynosić będzie
60—80 zł. za cały czas, kwoty powyższe będą musiały
uczestniczki złożyć pierwszego dnia po przyjeździe na kurs.

Uczestniczki kursu dla początkujących otrzymają nar-
ty na miejscu, uczestniczki kursu instruktorskiego obowią-
zane są posiadać własne narty, kijki i smary. Wszystkie
zaś obowiązuje zabranie następującego ekwipunku:

Buty narciarskie lub grube turystyczne, 2 pary ciep-
łych wełnianych skarpetek, 2 pary pończoch wełnianych,
spodnie (jeżeli krótkie do kolan to do nich getry wełniane
lub owijacze, jeżeli długie-owijki), pas do spodni, 2 koszul-
ki lub bluzki (jedna wełniana), sweter pożądany, żakiet
lub kamizelka sukienna, czapka najlepiej sukienna, rękawice
wełniane (pożądane prócz tych brezentowe lub skórzane
do łokci), smar do butów, bielizna, ręczniki, przybory tua-
letowe, 2 koce, jasiek, prześcieradła, kubek, menażka lub
talerz, łyżka, widelec, nóż, łyżeczka, plecak, pożądane za-
dymione okulary.

Zgłoszenia na kurs wraz' ze świadectwem lekarskiem-
nadsyłać należy do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oś-
wiecenia Publicznego (Wydział Wychowania Fizycznego).

Ministerstwo zachęcając nauczycielki do zgłoszeń, upoważnia PP. Kuratorów do udzielania przyjętym na kurs kandydatkom urlopów na okres wyżej wymieniony.

Podsekretarz Stanu
(—) **St. Czerwiński.**

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n|B.

— — —
Dnia 28 stycznia 1929 r.

Nr. I-1094|29

celem podania do wiadomości wszystkim nauczycielkom szkół średnich i powszechnych.

Okólnik niniejszy będzie wydrukowany w najbliższym numerze Dzienniká Urzędowego Kuratorjum.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) **Z. Gąsiorowski.**

22.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n|B.

— — —
Dnia 28 stycznia 1929 r.

Nr. O-1442|29.

W sprawie ubezpieczeń uczni
w T-wie i Banku Wzajemnych
Ubezpieczeń „Vesta” w Po-
znaniu.

Towarzystwo i Bank Wzajemnych Ubezpieczeń „Vesta” w Poznaniu ubezpiecza uczniów od nieszczęśliwych wypadków. Warunki są następujące:

- 1) Na wypadek stałego kalectwa—za sumę ubezpieczoną 1.000 zł. wynosi składka roczna od ucznia   zł. 0.12.
- 2) Na wypadek śmierci—za sumę ubezpieczoną (koszta pogrzebu) wynosi składka roczna od ucznia   zł. 0.06.

3) Za ubezpieczoną sumę zł. 500—na wypadek przejściowego kalectwa (zwrot kosztów leczenia) składka roczna wynosi od ucznia zł. 1.40.

Sumy zadeklarowane do ubezpieczenia można dowolnie podwyższać. przyczem składka roczna ulega stosunkowej podwyżce.

Jeśli Dyrekcja (Kierownictwo) prześle Towarzystwu zbiorowy wniosek o ubezpieczeniu uczniów swego zakładu, Towarzystwo „Vesta“ bez względu na ilość uczniów ofiaruje na rzecz danej szkoły 10 proc. składki ubezpieczeniowej.

Nauczyciele również mogą się ubezpieczać w Towarzystwie „Vesta“, muszą jednak opłacać składki roczne wyższe o 100 proc. od podanych w punktach 1, 2, 3.

Towarzystwo posiada w wielu miastach swoich przedstawicieli, którzy udzielają szczegółowych wyjaśnień.

Kurator Okręgu Szkolnego

Z. Gašiorowski.

23.

„Z I E M I A“

Organ Polskiego Towarzystwa
Krajoznawczego.

Redakcja i Administracja
w Warszawie, Karowa 31.

Telefon 42—50.
Konto w P. K. O. 2222.

Do

Pana Kuratora Okręgu
Szkolnego Poleskiego

w Brześciu n/Bug.

Szanowny Panie Kuratorze.

Niniejszym pozwalamy sobie prosić Pana Kuratora o zainteresowanie się wydawnictwem Ziemia. Jest to jedyne w kraju czasopismo krajoznawcze, wydawane przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Podaje ono opisy miejscowości z najrozmaitszych okolic kraju, porusza sprawy etnograficzne, oraz ochrony przyrody i zabytków, stara się informować o wydawnictwach krajoznawczych.

Praca nasza została uwieńczona ostatnio uznaniem ze strony Ministerstwa W. R. i O. P., które w dniu 21 listopada 1928 pismem swem poleciło ZIEMIĘ do bibliotek szkół wszelkich typów.

Wobec powyższego mam zaszczyt prosić pana Kuratora o łaskawe poparcie naszego pisma na terenie swego okręgu.

Z wysokiem poważaniem
(—) Dr. R. Derysa-Fleszerowa
Redaktorka

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n|B.

Dnia 4 lutego 1929 roku
Nr. O-1580|29.

do wiadomości celem rozpowszechnienia wydawnictwa między nauczycielstwem i młodzieżą szkolną.

Naczelnik Wydziału
(—) Wilk.

24.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n|B.

Dnia 14 lutego 1929 r.
Nr. I-2334|29.

Uruchomienie kursu metodyki
badań etnograficznych
w Pińsku.

Kuratorjum zamierza uruchomić czterotygodniowy kurs metodyki badań etnograficznych w terminie III. od 2 do 28. sierpnia 1929 r. w Pińsku.

Kurs taki, zorganizowany w centrum Polesia w Pińsku, będzie miał na celu zainteresowanie nauczycielstwa zagadnieniami etnograficznymi i zapoznanie słuchaczy kursu

z metodyką badań niezmiernie ciekawej pierwotnej a tak charakterystycznej kultury ludu poleskiego.

Kuratorjum jest jednakże w obawie, czy na powyższy kurs zgłosi się odpowiednia ilość słuchaczy. Zechcą zatem Panowie Inspektorowie zebrać pewne dane do dnia 1 marca i nadesłać do Kuratorjum wykaz zgłoszonych kandydatów.

Należy zachęcić odpowiednio nauczycielstwo, ażeby jak najliczniej zgłosiło się na omawiany wyżej kurs.

Za Naczelnika Wydziału

(—) Kudelka.

Wizytator Szkół.

25.

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Poleskiego
w Brześciu n.B.

Dnia 16 lutego 1929 roku.

Do

Nr. I-2517/29.

Panów Inspektorów Szkolnych

Okręgowa wypożyczalnia
przezroczy.

Okręgu Poleskiego.

Kuratorjum podaje do wiadomości, że dla celów pracy oświatowej pozaszkolnej zorganizowało przy Kuratorjum Okręgową wypożyczalnię przezroczy, która będzie systematycznie zaopatrywać wszystkie funkcjonujące w Okręgu latarnie projekcyjne w materiał potrzebny do odczytów, pogadanek i demonstracyj.

Podany będzie katalog przezroczy, ułożony serjami, który pozwoli zorientować się w zawartości Wypożyczalni.

W celu uregulowania sposobu wypożyczania przezroczy i uniknięcia zbyt częstego przesyłania pocztą kompletów przezroczy z Brześcia na prowincję i z powrotem, Kuratorjum zarządza co następuje:

Wszystkie osoby prowadzące pracę oświatową w powiecie, a mające w swem posiadaniu latarnie projekcyjne mogą zgłaszać do właściwego Inspektora Szkolnego swe życzenia co do uzyskania pewnych seryj przezroczy. In-

spektor Szkolny po zebraniu tych zgłoszeń winien niezwłocznie zwrócić się do Kuratorjum z urzędowym zapotrzebowaniem, wymieniając nazwy seryj i podając liczbę czynnych w powiecie w obecnej chwili latarni projekcyjnych.

Kuratorjum będzie wypożyczało przezrocza zasadniczo na przeciąg trzech miesięcy w ilości przeciętnie 2—3 serje na każdą czynną latarnię projekcyjną i tylko Panom Inspektorom, którzy będą odpowiedzialni za całość i należyte wyzyskanie przezroczy. Po otrzymaniu przesyłki z Kuratorjum, Panowie Inspektorowie wręczą uzyskane przezrocza osobom, pracującym przy pomocy latarni projekcyjnych. W miarę użytkowania otrzymanych przezroczy przez poszczególne latarnie, Panowie Inspektorzy zarządzają obiegową zamianę uzyskanych przezroczy na terenie powiatu i po całkowitem zużyciu otrzymanych przezroczy przez wszystkie latarnie w powiecie, na co potrzeba będzie prawdopodobnie czasu do trzech miesięcy, odesłają je do Kuratorjum z równoczesnym zapotrzebowaniem nowych serji przezroczy.

Ze względu na możliwość uprzedniego wypożyczenia pewnych seryj w zapotrzebowaniach należy wymieniać większą ilość przezroczy.

Każda serja przezroczy jest umieszczona w osobnem tekturowem pudełku. Rozdzielanie seryj i przekładanie poszczególnych przezroczy z pudełka do pudełka jest bezwzględnie wzbronione.

Przy otrzymywaniu i zwracaniu przezroczy należy dokładnie sprawdzić zawartość pudełka i stan przezroczy. W razie dostrzeżonych niedokładności i braków, należy niezwłocznie reklamować. Osoby, które z własnej winy zgubiły lub zniszczyły przezrocza oddane im w opiekę, winny zwrócić ich wartość. Cena jednej sztuki przezroczy wynosi: czarnej — 1 zł. 20 gr., kolorowej — 2 zł.

Za Naczelnika Wydziału

(—) **B. Kudelka**

Wizytator Szkół.

26.

Państwowe Wyższe Kursy Nauczycielskie.

W roku szkolnym 1929|30 czynne będą na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich następujące grupy: a) humanistyczne w Krakowie, Lwowie, Toruniu, War-

szawie i Wilnie; b) geograficzno-przyrodnicze we Lwowie i w Warszawie; c) fizyko-matematyczne w Lublinie, Poznaniu, Warszawie i Cieszynie; d) robót ręcznych i rysunków w Warszawie (tylko dla mężczyzn) i w Mysłowicach; e) śpiewu i wychowania fizycznego w Poznaniu.

Termin wnoszenia podań upływa z dniem 31 marca b. r. Szczegółowe warunki zawarte są w statucie W. K. N. (Dz. Urz. Ministerstwa z r. 1928, Nr. 9).

27.

I N S T R U K C J A

**w sprawie wycieczek szkolnych na Powszechną Wystawę
Krajową w Poznaniu.**

Okólnik Kuratora Okr. Szk. Pozn. z dnia 15 stycznia 1929,
Nr. O. 596/29.

Do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcji szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i seminarjów nauczycielskich.

W wykonaniu rozporządzenia Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 30 października 1928 r. Nr. O. Prez. 6237/28, dotyczącego wycieczek młodzieży szkolnej na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu, podaję do wiadomości co następuje:

1. Wszelkie wycieczki młodzieży szkolnej należy zgłaszać bezpośrednio do Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poznańskiego w terminie od 1 kwietnia 1929 r. Zgłoszenie należy uważać za ważne dokonane dopiero z chwilą otrzymania potwierdzenia z Kuratorjum w Poznaniu. Po nadejściu tego potwierdzenia należy bezzwłocznie przekazać na konto Kuratorjum w P. K. O. nr. 211,608 zadatek w wysokości 1,—zł. od każdego uczestnika wycieczki. W razie nienadania zadatku do dnia 14 kwietnia 1929 r. zgłoszenie jest uważane za niebyłe.

Ze względu na spodziewany duży napływ wycieczek młodzieży szkolnej zaleca się podać 3 terminy do wyboru Kuratorjum. Kuratorjum zastrzega sobie w każdym razie możliwość wyznaczenia innego terminu względnie odrzucenia wniosku w razie wyczerpania kontyngentu przewidzianego na dany okres.

Zadatek przepada, jeżeli wycieczka na oznaczony czas, albo też wcale nie przybędzie.

Kuratorjum może zapewnić opiekę, nocleg i wyżywienie tylko tym wycieczkom, które najskrupulatniej i najdokładniej będą przestrzegały podanych tu warunków.

2. Zgłoszenia wycieczki należy dokonać za pomocą karty zgłoszenia, którą otrzymać można w Kuratorjach Okręgów Szkolnych (dla szkół średnich, zawodowych i seminarjów) oraz w inspektoratach (dla szkół powszechnych). W zgłoszeniu należy podać:

- a) ilość młodzieży biorącej udział w wycieczce z wyszczególnieniem liczby uczniów i uczenic i podaniem ich wieku;
- b) ilość nauczycieli wzgl. nauczycielek towarzyszących wycieczce;
- c) dzień przybycia wycieczki do Poznania;
- d) dzień odjazdu wycieczki z Poznania;
- e) na ile śniadań, obiadów i kolacyj dziennie reflektuje wycieczka;
- f) co pragnie swieżyć poza Poznaniem w obrębie Okręgu Poznańskiego (Gniezno — Kruszwica — Inowrocław — Bydgoszcz; Czarnków — Międzychód — Chodzież; w okolicach Poznania: Rogalin, Kórnik, Gołuchowo);
- g) nazwisko i stanowisko służbowe odpowiedzialnego kierownika;
- h) czy młodzież i w jakiej liczbie przybywa z popisami (czego?) i czy w strojach regionalnych?
- i) podpis kierownika szkoły, stwierdzający, że są mu znane warunki niniejsze oraz że zgadza się na urządzenie wycieczki.

3. Rozliczenia za wszystkie zadatkowane zamówienia dokonuje odpowiedzialny kierownik wycieczki po przybyciu do Poznania. Winien on przed wyjazdem do Poznania zebrać od uczestników wycieczki należności za przewidziane wydatki zbiorowe (bilet kolejowy w obie strony, noclegi, wyżywienie, wstęp na Powszechną Wystawę Krajową) oraz pewną mniejszą sumę na wydatki nieprzewidziane.

4. Wycieczka może tylko w tym wypadku przyjechać do Poznania, jeśli otrzyma piśmienne zawiadomienie z Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poznańskiego, że wszystko dla wycieczki jest przygotowane i że nic nie stoi na przeszkodzie jej przyjazdowi. Bez takiego zawiadomienia żadna wycieczka nie może wyruszyć, gdyż Kuratorjum nie może

jej zapewnić pomieszczenia. Liczenie na jakieś względy lub szczęśliwy zbieg okoliczności byłoby lekkomyślne i bezprzedmiotowe.

5. Najpóźniej na cztery dni przed oznaczonym w zgłoszeniu dniem przyjazdu wycieczki do Poznania, należy podać Kuratorjum dokładny czas przyjazdu pociągu (godzinę i minuty) oraz kierunek, z którego wycieczka przybywa. Zgłoszenie to może być dokonane telegraficznie.

6. Na każde 30 młodzieży winien towarzyszyć wycieczce, conajmniej 1 nauczyciel wzgl. 1 nauczycielka.

Jeżeli wycieczka jest mieszana t. j. składa się z uczni i uczenic, musi jej towarzyszyć conajmniej 1 nauczyciel i 1 nauczycielka (na każde 30 dzieci).

7. W wycieczkach może uczestniczyć zgodnie z cytowanym na wstępie rozporządzeniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego tylko następująca młodzież:

- a) uczniowie VI i VII oddziałów szkół powszechnych
- b) uczniowie od III do VIII kl. (włącznie) szkół średnich,
- c) uczniowie szkół i kursów zawodowych,
- d) uczniowie seminarjów i kursów nauczycielskich,
- e) młodzież po ukończeniu lat trzynastu, znajdująca się nie niżej niż w VI oddziale, szkoły powszechnej,
- f) uczestnicy kursów dla dorosłych, uniwersytetów ludowych i świetlic prowadzonych przez Państwo, samorządy i instytucje społeczne, subsydjowane przez Państwo,
- g) młodzież z Okręgu Szkolnego Poznańskiego bez względu na rodzaj szkół, mająca conajmniej ukończonych 12 lat.

Młodzież słabą, chorowitą, ułomną i t. d. należy bezwzględnie wykluczyć od udziału w wycieczce.

8. Wycieczki mogą przybywać do Poznania dopiero począwszy od 1 czerwca do końca września 1929 r. Ze względu na słabszą prawdopodobnie frekwencję w miesiącach letnich należy wyzyskać przedewszystkiem miesiące wakacyjne: lipiec i sierpień oraz ostatni miesiąc wystawowy: wrzesień.

9. Każdą wycieczkę oczekuje na dworcu o podanej poprzednio przez kierownika wycieczki godzinie przyjazdu

pociągu funkcjonariusz komisji wycieczkowej, który zaprowadzi wycieczkę do lokalu noclegowego. Funkcjonariuszowi temu należy okazać otrzymane z Kuratorjum potwierdzenie zgłoszenia wycieczki.

Najkrótszy czas pobytu w Poznaniu wynosi 2 dni; najdłuższy—dla wycieczek z dalszych stron—4 dni. Pobyt dłuższy niż 4 dni jest niemożliwy.

10. Lokale przeznaczone na pomieszczenie wycieczki odbiera jej kierownik od zarządcy lokalu, stwierdzając wspólnie z nim ewent. zauważone uszkodzenia. Zarządcy temu należy uiścić natychmiast po przybyciu taksę noclegową zgodnie ze zgłoszoną liczbą uczestników za cały czas pobytu. Równocześnie należy podać zarządcy dokładnie dzień i godzinę oddania lokalu. Godzina ta nie może przekraczać godziny 17-tej tego dnia, który został podany w zgłoszeniu jako dzień odjazdu.

11. Wszelkie uszkodzenia i zanieczyszczenia dokonane przez wycieczkę zostaną usunięte na jej koszt.

Za wszelkie uszkodzenia jest kierownik wycieczki materialnie odpowiedzialnym wobec Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poznańskiego.

12. Kierownik wycieczki jest wraz z towarzyszącymi nauczycielami całkowicie odpowiedzialnym za powierzoną jego opiece młodzież w czasie całego pobytu w Poznaniu, t. j. tak w obrębie lokalu noclegowego we dnie i w nocy oraz podczas zwiedzania wystawy i zabytków miasta.

13. Wszyscy uczestnicy wycieczki winni przestrzegać ściśle regulaminu wywieszzonego w lokalu noclegowym; regulamin ten zostanie doręczony ponadto kierownikowi wycieczki po przybyciu do Poznania. Kierownik wycieczki winien pouczyć tak przed wyjazdem jak i po przybyciu do Poznania młodzież o konieczności zachowania bezwzględnej czystości w lokalach noclegowych oraz godziwego zachowania się w czasie pobytu w Poznaniu.

14. Każda wycieczka otrzyma w Poznaniu przewodnika, który ją oprowadzi tak po wystawie jak i po mieście według zgóry ułożonego planu, przystosowanego tak do wieku jak i do rodzaju szkoły młodzieży, Jakikolwiek samowolne zmiany tego planu przez kierowników wycieczek są wykluczone. Ewent. specjalne życzenia należy podać już przy zgłoszeniu wycieczki. Życzenia takie będą mogły być uwzględnione jednak tylko pod warunkiem, że normalny tok odprawy innych wycieczek nie zostanie przez to naruszony.

15, Dokładne koszty pobytu w Poznaniu nie dadzą się w tej chwili jeszcze określić. Dla orientacji zaznaczam, że ceny te będą się obracały w następujących granicach:

1. Nocleg najwyżej do 1,50 zł.
2. Całodzienne utrzymanie 2,50 zł. (śniadanie 60 gr., obiad 1,— zł., kolacja 90 gr.).
3. Opłata kosztów administracyjnych i opieki lekarskiej 70 gr.
4. Jednorazowy wstęp na wystawę 1,— zł.

Koszt jednodniowego pobytu w Poznaniu wraz z jednorazowym zwiedzeniem wystawy wyniesie zatem najwyżej 5,70 zł.

Ścisłe obliczone koszty pobytu w Poznaniu będą mogły być podane dopiero z chwilą ukończenia wszystkich potrzebnych przygotowań.

Dla informacji kierowników wycieczek podaję, że przy zwiedzaniu miasta winni być przygotowani na inne drobne wydatki, jak np. na przejazd tramwajem (bilet 20 gr.), wstęp do Ogrodu Zoologicznego (30 gr.) i t. p. Należy też pamiętać o pewnej drobnej kwocie na aprowizację na drogę powrotną.

16. Uczestnicy wycieczki otrzymują w Poznaniu tylko łóżko wzgl. siennik. Każdy uczestnik wycieczki winien być zatem zaopatrzony w następujące przybory:

1. 1 koc,
2. 1 poduszkę (jasiek),
3. 1 ręcznik i mydło,
4. 1 szczotkę do obuwia (na 3 osoby),
5. 1 szczotkę do zębów,
6. dostateczną ilość bielizny,
7. o ile możnaści 1 prześcieradło,
8. 1 menażkę,
9. 1 naczynie półlitrowe (garnuszek emaljowany lub aluminjowy),
10. nóż, widelec, łyżkę,
11. zapas żywności do Poznania,
12. każda wycieczka winna być w posiadaniu apteczki podręcznej.

Kierownik wycieczki winien wraz z kierownikiem op-

nośnego zakładu sprawdzić przed wyruszeniem wycieczki, czy wszyscy uczestnicy są zaopatrzeni w powyższe przybory; uczestnicy, którzy przyborów powyższych nie posiadają, winni być od udziału w wycieczce wykluczeni.

Ze względu na osobistą wygodę uczestników wycieczek zaleca się, aby powyżej wymienione przedmioty były spakowane w plecakach. Aby jednak oszczędzić młodzieży zbyt znacznych wydatków na zakup plecaków i t. d., zaleca się, aby szkoły, urządzające zbiorowe wycieczki do Poznania, zorganizowały u siebie szycie plecaków dla potrzebującej młodzieży. Zaznaczam, że młodzież nie powinna zabierać ze sobą żadnych innych pakunków (kartonów zawijanych w papier i t. p.). Pakunki te zostaną oddane przymusowo do przechowania na dworcu w Poznaniu na koszt wycieczki.

Ze względu na spodziewany znaczny napływ cudzoziemców na P. W. K. winni kierownicy wycieczek zwrócić baczną uwagę na jak najschludniejszy wygląd młodzieży.

17. Zniżka na kolejach wynosi dla wycieczek szkolnych w myśl zarządzenia Ministerstwa Komunikacji z dnia 12 listopada 1928 r. (III|14054|28) 66 proc. w każdą stronę.

Organizatorzy wycieczek winni sobie zawczasu zapewnić u miejscowych władz kolejowych przejazd kolejowy do Poznania. Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poznańskiego w sprawach dotyczących przejazdu wycieczek pośredniczyć będzie.

U w a g a: Kuratorjum Okr. Szk. Pozn. podjęło wysyłkę materiału propagandowego o P. W. K. do wszystkich inspektorów szkolnych, dyrekcji szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych oraz seminarjów nauczycielskich. P. P. Inspektorzy i Dyrekcje zechcą dopilnować, aby materiały te zostały należycie przez szkoły i nauczycielstwo wyzyskane do systematycznej propagandy na rzecz P. W. K.

W sprawie masowych przejazdów kolejowych zaleca się wejść w porozumienie z filjami biura „Orbis” względnie z jego Centralą we Lwowie, ul. Jagiellońska 22.

Kurator Okręgu Szkolnego

(—) **Dr. J. Namysł.**

Inspektoratom Szkolnym, Dyrekcjom Szkół i całemu Nauczycielstwu powyższe podaję do ścisłego stosowania.

Za Kuratora

(—) **Bobka**

Naczelnik Wydziału.

28.

OGŁOSZENIE.

Centralna Biblioteka Pedagogiczna przy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poleskiego pragnie nabyć następujące wydawnictwa rosyjskie:

Pamiętna Książka gubernji Grodzieńskiej z lat 1910, 1911, 1912, 1913, 1914.

Pamiętna Książka gubernji Wołyńskiej z lat 1910, 1911, 1912, 1913, 1914.

Pamiętna Książka gubernji Mińskiej z lat 1910, 1913 i 1914 oraz

Otczoty Wileńskiego Uczebnego Okręga za lata 1900—1914 włącznie (5 tomów).

Posiadający te wydawnictwa z pojedynczych lat, lub z lat wszystkich zechcą zawiadomić Zarząd Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej—Kuratorjum 3 Maja l. 22.

Uprasza się nauczycielstwo o pomoc w wyszukaniu wzmiankowanych wydawnictw niezbędnych do zestawień statystycznych.

29.

BIBLIOGRAFJA.

Nakładem Związku Towarzystw Kupieckich w Poznaniu wydana została praca Kazimierza Oldziejewskiego p. t. „Wystawy Powszechne“.

Książka ta jest pierwszą w literaturze polskiej pracą na temat wystawowy, uwzględniającą tak wystawy obce oraz różnorodne zagadnienia wystawowe, jak i historję wystaw polskich. Praca Oldziejewskiego nadaje się do bibliotek nauczycielskich, seminaryjnych i szkolnych (dla wyższych klas).

Cena egzemplarza wynosi 8 zł.

Przy nabyciu od 25 do 50 egzemplarzy udziela się 10%, zaś przy nabyciu od 50 do 100 egz.—15% rabatu.

We Lwowie zaczął wychodzić miesięcznik „Filomata“ poświęcony naukom humanistycznym i studjom klasycznym. Każdy zeszyt obejmuje 48 stron mniejszego formatu i zawiera dużo ilustracyj. Cena prenumeraty rocznej 5 złotych płatnych w ratach miesięcznych przez uczniów po 50 groszy z ciekim P. K. O. Warszawa 154.170.

Administracja Filomaty: Lwów, ul. Potockiego 20. Pismo to może oddać duże usługi przy nauce przedmiotów humanistycznych.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA

poświęcona pracy nauczycielstwa w szkole i poza szkołą.

I. Zagadnienia pedagogiczne

- 1) Rola społeczna nauczyciela (B. Kubski).
- 2) Nauczanie przyrody w okresie zimowym w kl. IV. szkoły powszechnej (A. Zdanowiczówna).

II. Lekcje.

1. kl. I—Czytanie Elementarz Falskiego (L. Grochówna)
2. kl. II—Nawiasy (B. Raczmański).
3. kl. II—Czytanie (podręcznik Rossowski i Pfauówna)
K. Bręgoszówna.
4. kl. III—Wieś i miasto (Br. Gołacki).
5. kl. VII—Prawo Pascala (Jawtuchowicz).

III. Różne.

Z Okręgowej Wystawy w Brześciu n/B.

I Zagadnienia.

Rola społeczna nauczyciela.

Nietylko szeroki ogół społeczeństwa, ale i spory odsetek nauczycielstwa nie uświadamia sobie jasno tej roli społecznej, jaką chce czy nie chce spełnia z racji swego stanowiska. Dobrze więc będzie zagadnienie to wyjaśnić, czyniąc zeń punkt wyjścia dla dalszych rozważań na temat pracy nauczyciela w szkole i poza szkołą.

Institucja nauczyciela zjawiała się wówczas, gdy życie zmusiło społeczeństwa do świadomego planowego wychowywania młodych pokoleń. Był czas, kiedy dziecku w zupełności wystarczało wychowanie domowe, kiedy syn umiał to, co ojciec, a córka to, co matka, Funkcje wychowawcy więc przez długi okres dziejów ludzkości spełniała rodzina i najbliższe otoczenie. Czyniła to najczęściej nieświadomie,

bez zgóry zakreślonego planu. W najlepszym razie chodziło o przekazanie młodemu pokoleniu takich umiejętności, któreby mu pozwoliły utrzymać się przy życiu. Dopóki to życie nie wykraczało poza ramy rodziny, takie samorzutne wychowanie wystarczało, instytucja zaś nauczyciela była zbędną. Warunki jednak życia ulegały stałym zmianom, wymagając od młodych pokoleń coraz to nowych umiejętności. Rodzina prędko przestaje być komórką samodzielną, niezależną, samowystarczalną. Życie społeczne coraz bardziej się komplikuje, uzależniając wzajemnie losy nie tylko poszczególnych rodzin czy rodów, ale i pojedynczych osobników. Rozwój wynalazków, handlu, a następnie i przemysłu, ulepszeń gospodarczych—wszystko to wymagało od młodych pokoleń nowych przystosowań, takich umiejętności, jakich rodzina dać nie była w stanie, bo ich sama nie posiadała. Zresztą i sposoby wychowywania samorzutnego, jako nieprzemysłane i nie oparte na szerszym doświadczeniu, musiały zawodzić, skoro przyszło do przygotowywania jednostek do życia społeczności szerszej, niż rodzina. Zaszła więc potrzeba specjalizacji funkcji wychowawczej. W ten sposób powołana zostaje do życia nowa instytucja—nauczyciela, któremu życie samo wyznacza rolę i zadania: staje się on realizatorem, wykonawcą jednej z najważniejszych funkcji życia społecznego—funkcji wychowywania młodych pokoleń. A jak ważną jest ta funkcja, świadczy zdanie współczesnego amerykańskiego psychologa—Bagley'a: „Gdyby wychowanie zbankrutowało; wystarczyłoby kilku pokoleń, aby cofnąć ludzkość wstecz do poziomu, na którym się znajdowała w czasach przedhistorycznych“. Rola ta w ciągu dziejów ulega przeobrażeniom, rozszerza się, znaczenie wychowania wzrasta.

O ile działalność pierwszych nauczycieli ograniczała się do wychowania jednostek, zgóry wyznaczonych do zajmowania naczelnych, kierowniczych stanowisk w życiu ówczesnych społeczeństw, o tyle w miarę komplikowania się życia działalność ta rozszerza się na coraz szersze warstwy, co zmusza państwa do powołania do życia nowej instytucji—szkoły. Dziś w Odrodzonej Polsce obywatel nie tylko zajmuje się swoim gospodarstwem, czy swoim fachem, rzemiosłem i t. p. Ustrój demokratyczny Państwa zmusza go do brania udziału w życiu daleko szerszym, niż rodzina, niż gromada wiejska, czy miejska, bo w życiu całego państwa. By sobie w tem szerokim życiu jako—tako radzić, jednostka musi posiadać takie wiadomości i takie umiejętności, jakich rodzina w dziecku wyrobić nie jest w stanie. Rolę tę spełnia szkoła, nauczyciel. Nauczyciel przygotowuje młode pokolenia do życia w państwie.

przekazując młodzieży część tego dorobku cywilizacyjnego i kulturalnego, jaki zostawiły nam w spadku ubiegłe pokolenia. Na tem tle dopiero możemy zrozumieć zdanie Jana Zamojskiego: „Takie są Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie“. Przykładów tego mamy wiele. Zaczniemy od najbliższego nam — od reformy Stanisława Konarskiego. Gdyby nie ta reforma, nie mielibyśmy w dziejach naszego narodu takich świetlanych momentów, jak Komisja Edukacji Narodowej i Konstytucja 3-go Maja. Gdyby reforma, jaką Konarski przeprowadził tylko w szkołach swojego zakonu, w szkołach pijarskich, objęła wszystkie istniejące wówczas szkoły w Rzeczypospolitej — mówi Ziemnowicz, kto wie czy historia Polski nie potoczyłaby się takimi drogami, jakimi kroczy historia Japonji. Japonja upaństwowiła swe szkolnictwo w r. 1872, organizując je na wzór europejski i w niespełna pół wieku stała się potęgą militarną, pokonała kolosa — Rosję, a dziś odgrywa pierwszorzędną rolę w polityce świata. Przykładów, wykazujących wpływ szkoły, nauczyciela na życie narodów możnaby dać więcej. Nie bez znaczenia jest zdanie jednego z mężów stanu Niemiec XIX wieku że wojnę prusko-francuską wygrał.. nauczyciel ludowy. Nie bez przyczyny powstaje również fakt, że w chwilach grożących katastrof lub ciężkich przesileniach wewnętrznych szukały narody ratunku w reformie i podniesieniu wychowania. W takich chwilach powstała nasza Komisja Edukacji Narodowej, a rewolucja francuska wysunęła hasło: bezpłatnej, powszechnej i obowiązkowej nauki, hasło, które realizują dopiero współczesne państwa. Wszystko to dowodzi wiary w skuteczność wychowania szkolnego. Wiare tę dobitnie wyraża jedna z piękniejszych postaci naszej przeszłości — Stanisław Staszic, mówiąc: „Ludzie z natury ani są złymi ani dobrymi. Jakie zmysły ich odebrały uczucia, tak oni myślą. Edukacja myśleć naucza; edukacja złymi lub dobrymi uczynić ich może“. By edukacja dobrymi ludzi czyniła, musi być prowadzona planowo. Zdolnością refleksyjnego wychowania dzieci natura nas nie obdarzyła. Tego trzeba się uczyć, trzeba się w tem specjalizować. Tak, jak się uczy, chcąc posiadać jakąkolwiek sztukę. Funkcję tę powierzają społeczeństwa szkole, nauczycielowi. I to stanowisko wychowawcy określa dostatecznie rolę społeczną nauczyciela: jest on przedstawicielem starszego pokolenia wobec młodzieży, którą w zastępstwie rodziny ma przygotować do życia.

Funkcja ta wkłada na nauczyciela pewne obowiązki: jako przedstawiciel grupy musi posiadać takie cechy, któreby go tym przedstawicielem czyniły. Nic też dziwnego,

ze zagadnienie osobliwości nauczyciela wysuwane było na plan pierwszy przez wszystkich wybitniejszych teoretyków pedagogiki. Cechy te dadzą się podzielić na dwie grupy. Do pierwszej zaliczam te, które nie są zależne od czasu i przestrzeni, cechy, jakie spotykamy u nauczycieli różnych narodów, w różnych okresach czasu. Są nimi: potrzeba doskonałości, poczucie odpowiedzialności i obowiązku, wewnętrzna prawdziwość, moralna odwaga i ponad tem wszystkim miłość dusz ludzkich, (Dawid, O duszy nauczycielstwa). Ale nie mniej ważną jest i druga grupa cech, zależnych od czasu i przestrzeni, dyktowanych potrzebami życia społecznego i państwowego. Biorąc pod uwagę polską rzeczywistość, łatwo dojść do wniosku, jakie wymagania stawia szkole naszej życie. Z jednej strony musimy pamiętać, iż 100-letnia przeszłość niewola polityczna nie mogła pozostać bez wpływu na psychikę społeczeństwa, z drugiej zaś — nowa forma życia państwowego wymaga dużego uświadomienia obywatelskiego szerokich mas. Nic też dziwnego, że ramy pracy nauczyciela w obecnym Państwie Polskiem zataczać powinny, zataczać muszą znacznie szersze kręgi, aniżeli praca nauczycielstwa w tych państwach, których historia nieprzerwanym ciągiem toczy się od lat wielu, od zarania ich powstania. Pierwszem zadaniem szkoły polskiej więc jest: ugruntowanie w szerokich rzeszach obywateli poczucia państwowości. Nie jest to zadanie ani bardzo proste, ani łatwe, ale konieczne. „Świat ludzki — mówi Zarzecki — który nas otacza, dzielimy na cały szereg jednostek. Rodzina, gromada, gmina, wszelkiego rodzaju organizacje, towarzystwa, naród i t. p. Każda z tych jednostek jest jakby oddzielną osobą. Wchodząc z niemi w styczność, żyjąc z niemi, utożsamiamy swoje interesy z ich interesami w więcej lub mniej silny sposób*). Nie jest to proces, zjawiający się bezpośrednio. Wymaga on, jak wszystko czasu i rozwoju. To też u większości ludzi introcepcja faktycznie nie sięga poza oplotki ich domów rodzinnych i najbliższego otoczenia. Zadaniem wychowania jest rozszerzyć jej zakres. W praktyce nieraz widzimy, jak jednostka utożsamia interesy swej klasy z własnymi. Łatwość introcepcji w tym kierunku, wynikająca z bezpośrednio zjawiających się elementarnych wzruszeń jest np. powodem psychologicznym powstania niektórych partyj politycznych. Klasowe interesy są bardziej bezpośrednie, bardziej elementarne. To też trudniej jest być dobrym obywatelem gminy, niż reprezentantem klasy.

---

*) To zjawisko utożsamiania interesów osobistych z interesami innych nazywa się introcepcją.

Niełatwo dojść do wniosku, że jeszcze trudniej być dobrym obywatelem państwa, niż członkiem swego narodu i t. p. Trudności w naszym państwie młodem są tem większe pod tym względem, że nie zdążyły się zagoić jeszcze ślady niewoli, ślady polityki państw zaborczych, polityki kłócącej zarówno poszczególne stany, jak i narodowości, zamieszkujące tereny Państwa Polskiego. To też szkoła tem usilniej musi działać nad zniesieniem tych śladów przez budzenie w młodem pokoleniu poczucia państwowości. Szkoła spełni to zadanie, jeśli nauczyciel sam będzie człowiekiem państwowo-twórczym, jeśli potrafi utożsamiać swe interesy osobiste nietylko z interesami stanu, nietylko z interesami narodu, do którego należy, ale i z najwyższemi interesami państwa, którego jest obywatelem. Jest to możliwe tylko wówczas, gdy nauczyciel nie jest doktrynerem *) gdy posiada szeroki horyzont myślowy, samodzielność sądu i obiektywizmu.

Możność oddziaływania na młodsze i starsze pokolenie zapewnić może nauczycielowi jaknajczynniejszy udział w życiu tego środowiska, w jakim pracuje. Tylko przez bezpośrednie obcowanie jaknajszerszych rzesz nauczycielskich ze środowiskiem swej pracy możliwe będzie ziszczenie się hasła Piramowicza: „A tylko ten lekce sobie ważyć stan nauczycielski może, którego rozum jest pełny błędu, a serce nie ma prawdziwej miłości ku narodowi człowieczemu“.

B. Kubski

Literatura:

1. Dawid: O duszy nauczycielstwa.
2. Mysłakowski: Rozwój naturalny i czynniki wychow.
3. Ziemnowicz: Problemy wychow. współczesnego.
4. Znaniecki: Socjologia wychowania.

Uwaga: Książki te można wypożyczyć w Centralnej Bibliotece Pedagogicznej Kuratorjum nawet listownie.

Myśli:

„Dla agitatora człowiek nie jest celem sam przez się, ale środkiem do celów, które leżą poza nim; działa on w interesie partji, przedsięwzięcia, własnym, idzie mu o to,

*) Człowiekiem ślepo i uparcie trzymającym się zasady, nie dającej się urzeczywistnić, nie umiejącym nagiąć się do potrzeb życia.

ażeby pozyskać ludzi zewnątrznie, chociażby chwilowo, nie dba o to, czy przekona ich istotnie, idzie mu o czyn, znak, do tego nie potrzebuje przekonywać, zasugerstjonować. Dla nauczyciela, jeśli nawet nie wolny jest od miłości własnej, ambicji pobudką główną jest sam uczeń, celem — nie przypadkowe jego zachowanie się w tym lub innym wypadku, ale trwałe i głębokie oddziaływanie i urobienie jego wewnętrznej istoty, przekonania, woli“.

J. Wł. Dawid: O duszy nauczycielstwa.

2. Nauczanie przyrody w okresie zimowym w kl. IV szkoły powszechnej.

Żyjemy w epoce powszechnej dążności do stworzenia nowych form wychowawczych; a zatem i nowych metod nauczania.

Szkoła twórcza, szkoła życia, system daltoński znajduje uznanie nie tylko u nauczycieli i pedagogów, ale u coraz szerszych warst społeczeństwa.

W nowej szkole na pierwszym planie jest uczeń i jego samodzielna praca. Rola nauczyciela sprowadza się do stopniowego kierowania pracą ucznia, do pomagania wysuwaniu odpowiednich wniosków.

Dziś nauczanie wszelkich przedmiotów, nawet w naszej tradycyjnej szkole, staramy się oprzeć na samodzielnej pracy ucznia.

Przedewszystkiem nauczanie przyrody, ze względu na swój cel i zadanie, musi być oparte na bezpośrednim kontakcie ucznia, o ile możliwości, z przyrodą i samodzielnym poznawaniu takowej. M. Heilpern w swoim dziele „Zasady metodyki ogólnej nauk przyrodniczych“ w rozdziale: cel wykładu nauk przyrodniczych—tak mówi: „Zadaniem nauk przyrodniczych, jako przedmiotu kształcącego, jest przede wszystkim uzdolnić człowieka do jak najdoskonalszego przyjmowania właściwą drogą; wolną od zboczeń i złudzeń, wrażeń, odbieranych przez zmysły pod wpływem podniecia świata zewnętrznego (percepcja), oraz świadomego i krytycznego reagowania na nie (aperepcja) i możliwie głębokiego wszechstronnego pojmowania ich wzajemnego stosunku, w celu zgłębienia, o ile to jest dla człowieka dostępne, istoty świata zewnętrznego, a także uzbrojenia go w środki, dające mu możność spełniania zadań życiowych“.

Biorąc powyższe pod uwagę nie można podawać dziecku gotowej wiedzy, gdyż, jak jest powiedziane w programie: „Słowne omawianie przyrody w sposób wykładu, przy którym nauczyciel opowiada, a dzieci powtarzają treść usłyszaną lekcji lub odczytują ją z książek, jest bezcelową stratą czasu“.

W nauczaniu przyrody najłatwiej zastosować metodę samodzielnej pracy ucznia; jest to jeden z najwładniejszych przedmiotów pod tym względem. Przebieg nauczania prosty—samodzielne doświadczenia ucznia, umiejętne kierowanie jego obserwacją i dyskusyjne pogadanki z uczniami.

Główną trudnością, jaką napotyka nauczyciel ucząc przyrody, jest troska o zdobycie okazów potrzebnych do nauczania.

W realizacji ministerjalnego programu kl. IV największą trudność w zdobywaniu okazów stanowi okres zimowy. W okresie jesiennym i wiosennym o zdobycie okazów jest łatwo. Mamy je wszędzie dokoła siebie: na podwórku, na ulicy, w parku, polu i lesie; trzeba pokazać uczniom, zachęcić do zbierania takich, a wówczas uczniowie sami zbiorą obfity materiał.

Na okres zimowy przypada omawianie ssaków i ptaków, oraz poznanie związku, jaki zachodzi między budową organizmu a sposobem życia zwierząt.

Tu dopiero powstaje zagadnienie: skąd czerpać materiał do pokazów na tych lekcjach przyrody?

Szkoły nasze są ubogo zaopatrzone we wszelkie pomoce naukowe, a zwłaszcza w okazy przyrodnicze; środki materialne nie pozwalają na to, żeby mieć zupełny komplet okazów na okres zimowy.

W programie poruszana ta sprawa i między innymi tak powiedziano: „Gromadzenie srogków naukowych do gabinetu przyrodniczego powinno być usilnym staraniem nauczyciela“.

Przed laty rozpoczęłam nauczanie przyrody żywej i stanęłam nad powyższym zagadnieniem; postanowiłam zgromadzić najważniejsze, najbardziej typowe okazy, któreby charakteryzowały daną rodzinę lub rząd zwierząt.

Niektóre okazy robiłam sama, posługiwałam się wskazówkami z dziełka K. Czerwińskiego „Kollekcjonowanie zwierząt. Dobrą też jest książka Hryniewieckiego „Zielnik i muzeum przyrodnicze“—wiele można z niej skorzystać przy gromadzeniu zbiorów przyrodniczych. W zdobywaniu

materiału do wypychania okazów popełniłam błąd pedagogiczny, który przytaczam w celu ostrzeżenia. Zapowiedziałam uczniom, że jeżeli znajdą jakieś nieżywe zwierzątka lub ptaka w stanie nadającym się do wypychania, niech mi przyniosą. Gorliwi chłopcy nie czekali, aż przypadkiem znajdą nieżywy okaz, lecz łapali i zabijali st orzenia. Musiałam odwołać swe słowa i srogo zabronić powyższej czynności. Najlepiej nawiązać kontakt z myśliwymi, od których można dostać materiał do wypychania okazów, bądź za niewielką opłatę, bądź też darmo jako dar dla szkoły.

Nie z każdej rodziny zwierząt możemy mieć przedstawicieli w swoich zbiorach, do gatunków wielkich potrzebne są obrazy i charakterystyczne części naturalne jak nogi z kopytami, rogi, czaszka z uzębieniem.

Chcąc pokazać uczniom zależność pokarmu od uzębienia musimy mieć w swoich zbiorach odpowiednie czaszki zwierząt mięsożernych, przeżuwających i gryzoni.

Użyteczną wartość obrazów określa program: „Obrazy ścienne takie należy wybierać, aby dobrze uwidoczniały cechy, z którymi mamy uczniów zaznajomić”.

Jednak nie wszystkie obrazy, używane do nauczania przyrody w szkole, uwzględniają zadania i cele naukowe tego przedmiotu.

Naprzykład, pozornie dobrze wykonany obraz łosia na jednym ze znanych obrazów przyrodniczych, nie uwydatnia najbardziej charakterystycznej cechy tego zwierzęcia obszarów błotnistych: racice osłonięte są trawą, w której zwierze (na obrazie) stoi.

Na wystawie szkolnej widziałam przyrodnicze obrazy wykonane przez uczni; są to powiększone obrazki z książek które dość dobrze uwzględniają odpowiednie ubarwienie i charakterystyczne cechy zwierzęcia.

Dobrze byłoby, gdyby w miejscowościach gdzie istnieje kilka szkół wyżej zorganizowanych — w miastach powiatowych, większych miasteczkach, — założyć wypożyczalnię okazów przyrodniczych, nabytych ze składnic i sporządzanych rok rocznie przez starszą dżiatwę.

A. Zdanowiczówna.

II. Lekcje.**1. Czytanie (Elementarz Falskiego).**

Przebieg lekcji.

1. Pogadanka: Ala ma taki duży, duży sad, rośnie tam dużo drzew (czy wiecie, jakie drzewa rosną w sadzie?). W sadzie Ali rosną: jabłonie, grusze, sliwy i wiśnie. W tym sadzie rośnie taka ładna zielona trawka, a na trawce rosną kwiatki. (A czy teraz w sadach jest zielona trawka). I tyle motyli lata w tym sadzie, Ala tak lubi motyle! Ale w sadzie są także osy i Ala ich się boi. (A czy ty się boisz osy a ty?).

2. A wiecie, dzieci w waszych elementarzach jest powiastka o tym sadzie, zaraz ją sobie przeczytamy. Poszukajcie tej powiastki w swoich elementarzach, tam gdzie na obrazku jest sad. Czytaj ty pierwszy wiersz, ty drugi i t. d. Dzieci czytają.

Prowadząca pisze na tablicy wyrazy: Sad i motyl. Dzieci odczytują te wyrazy wspólnie, prowadząca zakrywa i każe pisać te wyrazy z pamięci w zeszytach.

3. Czytanie rozumowe. Prow. Znajdziecie, dzieci, to miejsce, gdzie jest napisane, że leci motyl; to miejsce, gdzie napisane jest: leci osa i t. d.

A poszukajcie na obrazku motyli.

A teraz widzicie na drugim obrazku Alę, co ma Ala? Przeczytamy czytanekę i dowiemy się.

Prowadząca każe dzieciom czytać kolejno czytanekę

P. Co ma Ala?

D. Maki.

4. P. Napiżemy to na tablicy. Analizuje zdanie: Ala ma maki, każe napisać na tablicy, a następnie w zeszytach. Napisanie na tablicy zdania: Ali tata ma sad, odczytanie wspólne i przepisanie do zeszytów.

5. A teraz narysujcie w zeszytach sad.

L. Grochówna.

2. Nawiasy (klasa II).

Lekcje rozpocząłem w sposób następujący:

Kto z was był na odpuście? dzieci podnoszą palce.

Co widziałeś na odpuście? ucz. trąbki, koniki, lalki, organki.

Może kto z was co kupował na odpusście? ucz. trąbkę, organki.

A dziewczynki co lubią kupować? ucz. lalki.

Uważajcie, dzieci, powiem wam, co widzieli Janek i Zosia na odpusście.

Janek poszedł z mamusią na odpust i zobaczył rozstawione stoły, na których leżały organki. Na jednym stole leżało 3 rzędy i w każdym rzędzie było po 20 organek, a na drugim stole było też 3 rzędy, ale w każdym rzędzie było po 10 organek; z tego sprzedano 40 sztuk.

Ile organek pozostało?

Zadanie ilustruję na tablicy w następujący sposób:

20	20	20
----	----	----

10	10	10	40
----	----	----	----

Powtórz zadanie X. Rozwiązujecie! Każdy uczeń samodzielnie, pocichu rozwiązuje. Bardziej opieszalych w trakcie tego pobudzam do pracy. Gdy znaczna większość rozwiązała, pytam: Jak trzeba zadanie rozwiązać? Uczniowie stwierdzają, że trzeba się dowiedzieć: 1) Ile było organek na pierwszym stole. Pytanie: Jak się dowiedzieć? Zapisuję na tablicy: 3×20 . 2) Ile było organek na drugim stole? Zapisuję 3×10 i 3) Ile organek pozostało? Pytam: Co trzeba zrobić, żeby się tego dowiedzieć? Zapisuję: — 40. W ten sposób otrzymaliśmy następujący zapis: $3 \times 20 + 3 \times 10 - 40$. Pytam ujmując dłońmi—tak jak się pisze nawiasy—obu rąk pierwsze liczby (3×20): Co oznaczają te liczby? Odpowiedź: organki z pierwszego stołu. Mówię, pisząc nawiasy: zaznaczymy to. W podobny sposób postępujemy i z drugą parą liczb (3×10). Obecnie zapis wygląda tak: $(3 \times 20) + (3 \times 10) - 40$. Przypomnijcie sobie. Czego dowiadaliśmy się najpierw?, a potem?, a potem? Jakie znaki należy postawić? W ten sposób dochodzimy do zapisu: $(3 \times 20) + (3 \times 10) - 40$. Od czego odejmowaliśmy 40? Odpowiedź, od liczby organek które były na pierwszym i na drugim stole? Jakby to zaznaczyć? Ruchem rąk ułatwiam dzieciom odpowiedź. Otrzymujemy więc ostateczny zapis $((30 \times 20) + (3 \times 10)) - 40$. Drugie nawiasy ujmują w całość organki z obu stołów.

Zapiszcie to zadanie w zeszytach? ucz. piszą. Tak samo przerabiam zadanie drugie i trzecie.

Zadanie II. Zosia widziała 4 rzędy lalek i w każdym rzędzie było po 10 sztuk i 3 rzędy po 20 sztuk; z tego sprzedano 50 lalek. Ile lalek pozostało?

Zadanie III. Janek i Zosia mieli złotówkę. Janek za organki zapłacił 50 groszy, a Zosia za lalkę 30 groszy.

Ile pieniędzy im pozostało?

B. Raczański.

Przyp. Red. 1) Zwracam uwagę, że wszystkie trzy zadania posiadają ciągłość myślową; dziecku wtedy łatwiej skupić się na treści matematycznej, nie zaprzęta sobie bowiem uwagi treścią słowną. O nawiasach mówi Jeleńska w książce: *Metodyka pierwszych lat nauczania*.

Czy ilustrujecie rysunkiem zadania rachunkowe i w jaki sposób?

2) Nawiasy, zamykające mnożenie lub dzielenie, są dopuszczalne tylko przejściowo i na początku, gdyż działania te jak i potęgowanie z pierwiastkowaniem mają pierwszeństwo przed dodawaniem i odejmowaniem i winny być wykonywane przedewszystkiem, wobec czego niema potrzeby zamykać ich w nawiasy, o czym należy dzieci stopniowo uświadomić.

3. Czytanie (Rossowski i Piaówna).

Przebieg lekcji.

Czy wy wszyscy lubicie słuchać bajek? — Dlaczego? — Kto tobie opowiada bajki? a tobie? — A o czym najlepiej lubicie słuchać? — (Dzieci wypowiadają się). O, to wy dużo znacie bajek. A czy znacie jaką bajkę o krasnoludkach? Kto mi powie, jak wygląda krasnoludek. Ty? — dobrze. Posłuchajmy, on nam powie (Dziecko mówi). A dzisiaj dowiemy się, o czym to pewnego razu krasnoludek rozmawiał z konewką. A widział kto z was konewkę? Do czego ona służy? Jeśliby dzieci nie wiedziały, prowadząca pyta, czy widział który z chłopców, w czym ogrodnik wodę nosi, jak podlewa kwiatki. Lecz taka konewka jest blaszana, a taka, którą się w domu do wody używa to zwykle jest drewniana. Właśnie z taką konewką rozmawiał krasnoludek.

Umówimy się tak, że wy przeczytacie sobie czytanekę „konewka“ na str. 71. Tylko każdy czyta pociclu, a jak czego nie rozumie, to może się zapytać. (Dzieci czytają). Ty już skończyłeś? — to drugi raz czytaj. — Wszystko, dzieci, rozumiecie? Ty nie wiesz, co to jest sprzęt, a czy słyszałeś kiedy jak ludzie mówią np.: tyle sprzętów jest

w kuchni! O, ty wiesz, więc powiedz mu. Właśnie takie przedmioty, jak: stół, ławka, kubeł, miska i t. p. nazywają **sprzętami**. Już wszyscy przeczytaliście? — Więc teraz trochę pomyślcie, żeby każdy mógł mi powiedzieć, o czym w tej czytance była mowa. (Dzieci się wypowiadają, aż cała treść zostanie przyswojona). Teraz schowajcie książeczki, a wyjmijcie zeszyty od rysunków. Co macie rysować, to jest napisane na tablicy. Każdy sobie pocichu przeczyta i weźmie się do roboty.

Prowadząca odwraca tablicę, na której wypisane wskazówki:

- Narysuj 1 krasnoludka obok konewki.
2. Krasnoludki niosą konewkę na górę.
3. Gospodyni kupuje na jarmarku nową konewkę.
4. Dużo krasnoludków i rozsypana konewka.

Po narysowaniu dzieci podpisują odpowiednio każdy obrazek. Prowadząca sprawdza, czy dzieci stosowały się do wskazówek, wypisanych na tablicy.

K. Bręgoszówna.

Przyp. Red. Czy stosujecie w swej praktyce t. zw. czytanie ciche? i jak to robicie? Takie pytania ogólne, jak np. o czym była w czytaniu mowa? zmuszają dzieci do zdawania sobie sprawy z czytanych utworów.

IV. „Wieś i miasto“ (III kl.)

Trzy lekcje składały się na jednostkę metodyczną: 1) miasto, 2) wieś, 3) porównanie, gdzie zebrano w całość materiał, przerobiony na poprzednich lekcjach.

I Lekcja o „mieście“ rozpocząłem w ten sposób:

Zwracam się do uczniów. Prawda, że lubicie oglądać obrazki, więc wam pokażę, ale musicie się dobrze przyjrzeć i powiedzieć mi, co na nich widzicie.

(Obrazki były to wycinki z gazet i pocztówki).

Rozdałem widoczki uczniom i czekałem tak długo, aż sami zaczęli się zgłaszać do opowiadania. W opowiadaniu nie przeszkadzałem, ograniczyłem się tylko do poprawiania ważniejszych błędów językowych. Gdy uczniowie skończyli opowiadać swe spostrzeżenia, zapytałem: „Co zrobimy z temi widoczkami?“ Uczniowie doradzili, aby je ułożyć na kartonie i powiesić na ścianie. Ale według

jakiego porządku będziemy je układać? Uczniowie podają różne projekty, ale w końcu dochodzą, że należy ułożyć najszersze w ogólnie widoki miasta, następnie widoki, przedstawiające ruch miejski, dalej kościoły, szpitale, szkoły, muzea, drukarnie, teatr, kino, park, pomniki i stare zamki. W ten sposób zbudowaliśmy miasto. (Uczniowie zadowoleni, że mają miasto i wszystko to, co się w mieście znajduje). Następnie polecam porównać nasze miasto Brześć, z miastem papierowym. Uczniowie dochodzą do wniosku, że w naszym mieście brak: kolei elektrycznej, muzeum, pomników i t. p. Zagadnienie: jak ludzie mieszkają w miastach? Na zakończenie odczytują wierszyk p. t. „W piwnicznej izbie” — Konopnickiej.

II Lekcja — „Wieś“.

Zapowiadam, że dziś będziemy oglądali widoczki o których mi dzieci opowiedzą. Rozdaję: wycinki z gazet i pocztówki. Uczniowie obserwują, a następnie zdają sprawozdanie. Na zapytanie, co zrobimy z tych widoczków, uczniowie odpowiadają, że zrobimy wieś. Umawiamy się, jak ma wyglądać ta wieś i jak ułożyć.

Uczniowie sami układają na pierwszym planie ogólny widok wioski, dalej dom z ogrodkiem, dom z zagrodą, pośrodku budynków kościół, szkołę, budynek straży pożarnej i sklep. Za domami układają ogrody, dalej pola, pastwiska i las. Za wioską przyklejają dworek i wieś na pocztówkach we wszystkich porach roku. Wieś papierową uzupełniamy żywymi kwiatami polnymi i zbożem. Tak zbudowaną wioskę wieszamy na ścianie. Uczniowie mówią, że zapomnieliśmy przykleić chłopców na kolonji letniej. Korzystam z tego i pytam: A który z was był na kolonji letniej? Okazuje się, że $\frac{3}{4}$ dzieci. Następuje porównanie wioski widzianej z wioską papierową.

Dalej opowiadam wierszyk o wiosce w formie przeczytać pewnego ucznia na wsi, wskazując na obrazki w odpowiednich momentach, aby lepiej pobudzić apercpcję ucznia. Dla utrwalenia i urozmaicenia lekcji dzieci rysują wieś.

III. Porównanie wsi z miastem.

Gdzie wolelibyście mieszkać, na wsi, czy w mieście? Dlaczego? Każdy mówi co innego, zrobimy więc porównanie między wsią i miastem i przekonamy się, gdzie napra-

wdę byłoby nam lepiej. Na ścianie wisi miasto papierowe i wieś, które porównujemy np. domy, ulice, kościoły i t. p. Dochodzimy do wniosku, że na wsi brak szkół, szpitali, książek, zabytków hist., ale zato zdrowiej.

Jednym słowem życie w mieście jest ruchliwsze i ciekawsze niż na wsi, na wsi zaś spokojniejsze, zdrowsze i cichsze. Dobra jest wieś — dobre jest miasto, muszą sobie nawzajem pomagać. Mówię wierszyk p. t. „Miasto i wioska“. Uczniowie czytają „Wieczór na wsi“ dla wywołania nastroju.

Br. Gołacki.

Przyp. Red. Jak można i należy wykorzystać pocztówki na lekcjach geografii przy przerabianiu innych tematów? I których tematów np. kl. IV?

5. Prawo Pascala (kl. VII).

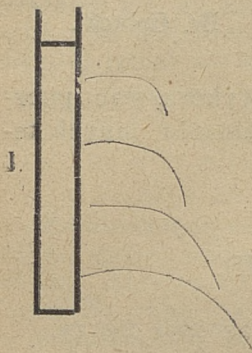
- Plan:*
- a) przypomnienie ogólnych własności cieczy.
  - b) na podstawie tych własności wyprowadzenie wniosku o rozchodzeniu się ciśnienia w cieczach.
  - c) ustalenie sposobu rozchodzenia się ciśnienia w cieczach.
  - d) formułowanie prawa Pascala.
  - e) praktyczne zastosowanie tego prawa.

Przebieg lekcji. Na wstępie, który nosił charakter nawiązania do wiadomości poprzednio nabytych, przypomniano, w ilu stanach skupienia znajdują się w przyrodzie ciała fizyczne (stały, płynny i lotny). Przypomniano, iż różnica między stanami skupienia ciał fizycznych polega na różnicy fizycznej (nie chemicznej) — na niejednakowym skupieniu cząsteczek (molekuł). Zmierzając do wytkniętego celu lekcji, podkreślono różnicę między ciałami stałymi i płynami. a) molekuły ciał stałych spojone ze sobą mocno, cząstki płynów — są luźne; b) płyny na tej podstawie porównano do ciał sypkich: do grochu, piasku, śrutu.

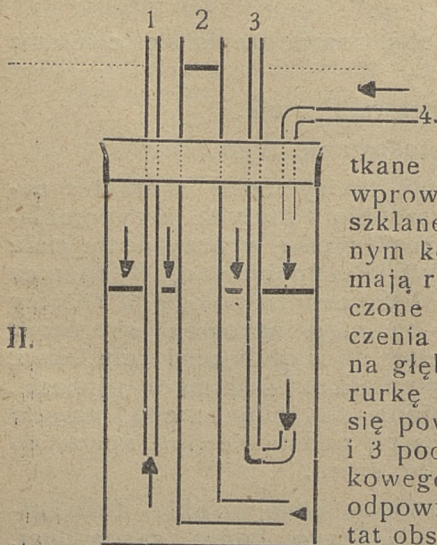
W dalszym ciągu lekcji klasa obserwowała doświadczenie: do rurki gumowej, z jednego końca zawiązanej, włożono patyczek walcowaty; do takiej samej drugiej rurki nasypało śrutu. Po kolei wywierano za pomocą patyczka ciśnienie na walce i śrut w rurach (popychano). Po doko-

naniu doświadczenia klasa wyraziła swoje spostrzeżenia, które sformułowano: **ciała stałe oddają wywierane na nie ciśnienie w tym kierunku, w którym ciśnienie zostało na te ciała wywarte; w ciałach sypkich ciśnienie oddaje się oprócz tego i na boczne ściany.** — Co na to wskazuje? — Rurka gumowa przy wywieraniu ciśnienia na zawarty w niej śrut grubieje. — Do jakich ciał porównaliśmy płyny? — Do ciał sypkich. — Co wobec tego powinno zająć, jeżeli w rurce zamiast śrutu będzie się znajdował płyn? — Powinien wywierać na boczne ściany naczynia ciśnienie.

Doświadczenie z płynem, nalany do metalowej rurki, w bocznej ścianie której znajdują się otwory, potwierdza wypowiedziane przypuszczenie. Ciśnienie w tym wypadku wywiera słupek cieczy, znajdujący się powyżej bocznego otworu.

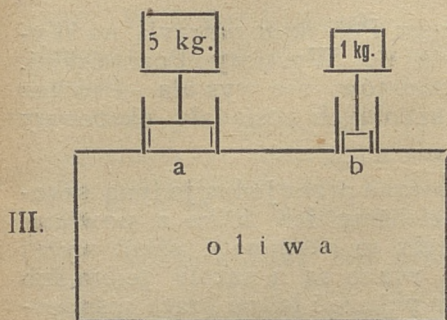

Trzecie doświadczenie przerobiłem przy pomocy przyrządu II-go. Dokonano szczegółowego opisu przyrządu: szklane naczynie zamknięte dużym korkiem, przez który wprowadzono do wnętrza cztery szklane rurki; rurki, zanurzone dolnym końcem do wody w naczyniu, mają różną grubość, różnie zakończone u dolnego końca i te zakończenia skierowane w różne strony na głębokości niejednakowej. Przez rurkę 4-tą do naczynia wdmuchuje się powietrze; płyn w rurkach 1, 2 i 3 podnosi się do poziomu jednakowego. Szereg pytań i samodzielne odpowiedzi chłopców, jako rezultat obserwacji, dają możliwość ustalić,

że ciśnienie, wywarte na powierzchnię cieczy, rozchodzi się w cieczy we wszystkich kierunkach i równomiernie. Ustalony wynik obserwacji klasa notuje w zeszytach do fizyki.

Aby wykazać, iż ciśnienie w cieczech oddaje się całkowicie, użyłem wykresu (z braku przyrządu, który kosztuje bardzo drogo).

na tłok a położyć 5 kg. Na każdy cm^2 wywiera się ciśnienie $= \frac{1}{2}$ kg.

Zestawiając przerobione doświadczenia sformułowano prawo Pascala: **ciśnienie, wywarte na powierzchnię cieczy, oddaje się we wszystkich kierunkach, równomiernie i całkowicie.**

Całość lekcji wymaga przykładów praktycznego zastosowania prawa Pascala. Wskazano na prasę hydrauliczną, o której chłopcy słyszeli, a niektórzy widzieli. Na tem lekcję zakończono. Szczegółowe rozważania i obliczenia matematyczne, dotyczące prasy hydraulicznej (nakreślonej i obserwowanej na tablicy fizycznej), stanowiły treść następnej lekcji z fizyki.

Piotr Jawtuchowicz.

Przyp. Red. Ciekawi bylibyśmy wiedzieć, jak sobie radzą nauczyciele fizyki w braku przyrządów? Czy wyrabiają z dziećmi proste przyrządy? Jakie mianowicie i w jaki sposób? Bardzo często się zdarza, że nauczycielstwo drogą doświadczenia dochodzi do bardzo ciekawych pomysłów. Podanie ich do wiadomości innych niejednemu młodemu nauczycielowi ułatwiłoby znacznie pracę. Czekamy na takie sprawozdania.

III. Różne.

Z Okręgowej Wystawy Szkolnej w Bześciu n/B.

W okresie od 27 stycznia do 3 lutego 1929 r. została zorganizowana w lokalu gimnazjum państwowego w Brześciu n.B. Okręgowa Wystawa Szkolna.

Wystawa miała na celu przegląd pracy szkolnej za ostatnie lata, a następnie wybór eksponatów na Wystawę Krajową w Poznaniu.

Większość szkół w Okręgu Poleskim patrzyła na Wystawę jako na przygotowanie do Wystawy Poznańskiej, była zbyt skromna i — eksponatów nie wysłała — to też zbyt mała ilość jednostek szkolnych posiadała eksponaty w Brześciu.

Były powiaty reprezentowane przez jedną jedyną szkołę. W najlepszym razie widzieliśmy ich kilka z powiatu. Przytem prawie wyłącznie były to eksponaty szkół wyżej zorganizowanych jakkolwiek znane są i szkoły jedno lub dwu klas., które mogłyby nam pokazać ładne prace piśmienne dzieci i wiele ciekawych prac ręcznych, często oryginalnie pomyślnych i wykonanych przez dzieci.

Pomimo tak skromnego ebesłania Wystawy eksponaty zajęły 6 wielkich sal i długi korytarz (rysunki).

Najskromniej wyglądała sala humanistyki. Widzieliśmy w niej trochę zeszytów uczniowskich z dobrymi pracami, lecz razem stanowczo za mało. Fotografje z życia szkolnego, nagrody i dyplomy sportowe pokazały, że życie szkolne na Polesiu rozwija się normalnie i wszechstronnie. W tejże sali przekonaliśmy się z wykresów o imponującym rozwoju szkolnictwa, przedewszystkiem powszechnego na Polesiu; np. że na 130.000 dzieci w wieku szkolnym mamy w szkołach powszechnych już 71 proc., gdy w roku 1921|22 było 31 proc., a nauczycieli kwalifikowanych mamy 95,5 proc., gdy w r. 1921|22 było ich tylko 13 proc.

Zobaczyliśmy zarazem, że budownictwo szkolne nie nadąża za wzrostem szkół i obecnie mamy szkół w budynkach własnych tylko 43 proc., gdy w r. 1921|22 było 52,6%.

Również z wykresów widzieliśmy, że napływ młodzieży do szkół średnich ogólnokształcących nie zwiększa się, natomiast rośnie szkolnictwo zawodowe, które posiada w ostatnim roku 1.472 uczniów, nie licząc warsztatów przy szkołach powszechnych.

Sala przyrody i matematyki była zapełniona rysunkami i wykresami, świadczącymi, że wobec braku pomocy naukowych i okazów nauczycielstwo nasze pomaga sobie przy nauczaniu przynajmniej rysunkiem. Żałować należy, że szkoły nie nadesłały pomocy do przyrody żywej i martwej, jakie w wielu miejscach zostały zrobione przez nauczycielstwo i dzieci. Pod tym względem dały dobry przykład

szkoły powszechne w Pińsku i Sarnach, pokazując kolekcję minerałów, zebranych przez uczniów — pierwsza, i hodowlę jedwabników — druga.

W 2 salach geografji widzieliśmy wiele map plastycznych, wykonanych z wielką precyzją i dużym nakładem pracy.

Były to mapy: szkoły powszechnej Nr. 1 w Pińsku, państwowego seminarjum nauczycielskiego w Prużanie, gimnazjum państwowego w Sarnach i b. gimnazjum prywatnego P. T. N. w Brześciu.

Osobny dział był poświęcony geografji i etnografji Polesia. Poza szeregiem fotografii, ilustrujących życie poleskie widzieliśmy chaty i zagrody miejscowe, (prace gimnazjum A. Czeczekówny w Pińsku i szkół powszechnych z Remla i Kamienia-Koszyrskiego), typy i barwy poleskie (szkoły Nr. 5 w Brześciu).

Mnóstwo map, rysunków i wykresów geograficznych uzupełniało salę.

Roboty kobiece zajęły całą następną salę i wyglądały bardzo pięknie. Poza mnóstwem aplikacyj, ryszelve (Richelieu), malowideł na materjale było dużo wykonanej przez dziewczęta szkolne bielizny (przeważnie ze szkoły powszechnej Nr. 1 w Pińsku) i ładne wyroby płócienne z miejscowemi wzorami p. Rokickiej z Kobrynia.

Sala robót ręcznych ogólnych przedstawiała się okazale.

Introligatorstwo, wyroby z kory i drzewa, wycinanki, wyroby tekturowe, dywaniki, makaty, koszykarstwo z Szeszewa i Kosowa, wyroby stolarskie z Kobrynia, różne prace z Motola, wzory papieru introligatorskiego i kompozycje uczniów gimnazjum z Kobrynia — tworzyły piękną całość.

Większość eksponatów pochodziła ze szkół powszechnych.

Szkolnictwo zawodowe nadesłało tylko nieznaczną część swych eksponatów ze względu na koszty przesyłki, prztem przedmioty, przeznaczone na Wystawę Poznańską, zostaną skierowane ze szkół bezpośrednio do Poznania.

Wystawa pomimo tego, że była pierwszą tego rodzaju na Polesiu i chociaż ilustrowała tylko część szkolnictwa, wypadła bardzo pomyślnie. Będzie ona zachętą dla nauczycielstwa na przyszłość w myślenie i zasady, że „nie święci garnki lepią” przekonano się bowiem, że szkoła poleska może

i musi pracować nie gorzej od szkół innych dzielnic Kraju, posiadających lepsze warunki gospodarcze.

Wystawę w ciągu 8 dni zwiedziło około 5.000 osób.

Do Poznania zostały zakwalifikowane z Polesia niektóre mapy plastyczne, wyroby płócienne, wełniane i drzewne, charakterystyczne dla naszego terenu.

Wł. Sciebora.

Ogłoszenie na okładce: cała strona 100 zł, pół strony 60 zł,
 $\frac{1}{4}$ strony 30 złotych.

Ogłoszeń w tekście nie umieszczamy.

Cena prenumeraty rocznej Dziennika Urzędowego 7.50 zł.

Adres Redakcji i Administracji Brześć n/B. — Kuratorjum.
Wszelką korespondencję i prace, przeznaczone dla „Części nieurzędowej“ Dziennika, prosimy nadsyłać bezpośrednio pod adresem: Państwowe Kursy Nauczycielskie w Brześciu n/B. ul. Krzywa 88.

Tłoczono w drukarni Literackiej w Brześciu nad Bugiem
z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Poleskiego.